

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Andor Aland

ÜHISVARA VÄHENEMISE HÜVITAMINE

Magistritöö

Juhendaja
MA Susann Liin

Tartu
2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÜHISVARA VÄHENEMISE HÜVITAMISE NÕUDE EELDUSED	7
1.1. Ühisvara vähenemise hüvitamise nõude aluseks olev võlasuhe ja sellest tulenevad kohustused.....	7
1.2. Abikaasa kohustuse rikkumine ühisvara vähenemise korral.....	12
1.2.1. Abikaasa süüline käitumine	12
1.2.2. Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine.....	15
1.3. Abikaasa vastutusstandard ühisvara vähendamisel.....	23
1.4. Vastutust välistavad asjaolud ühisvara vähendamisel.....	25
2. ÜHISVARA VÄHENEMISE HÜVITAMISE NÕUDE SISU	31
2.1. Ühisvara vähenemise hüvitamise nõue kui õiguskaitsevahend.....	31
2.2. Ühisvara vähenemine	32
2.3. Ühisvarale kahju tekkimine diferentsihüpoteesi kohaselt	35
2.4. Ühisvarale tekkinud kahju ulatuse piiramine normi eesmärgi ja põhjusliku seose teel. 40	
2.5. Ühisvarale tekkinud kahju ulatuse piiramine kahju tekitamisest kasu saamise korral ..	44
2.6. Ühisvara vähenemise hüvitamine.....	49
2.7. Tõendamiskoormis ühisvara vähenemisel	51
KOKKUVÕTE	54
Compensating for the decrease of joint property. Summary	58
KASUTATUD KIRJANDUS.....	63
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	66
Eesti õigusaktid.....	66
Saksamaa õigusaktid.....	66
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	67
Eesti kohtupraktika	67
Saksamaa kohtupraktika	70

SISSEJUHATUS

Perekonnaseaduse (PKS)¹ § 34 lg 3 sätestab, et kui ühisvara väheneb abikaasa süülise käitumise tõttu või tehingu tõttu, mille ta on teinud teise abikaasa tahteavalduseta, peab abikaasa vara vähenemise hüvitama. Hüvitis arvatakse ühisvara hulka. Tegemist on nõudega, mis tuleb kõne alla olukorras, kus abikaasade vahel on varaühisuse varasuhe ning üks abikaasa on ühisvara vähendanud. Abikaasade varalistele suhetele kohaldatakse Eesti õiguses PKS § 24 lg 2 kohaselt üldreeglina varaühisuse kohta sätestatud. Õiguskirjanduses on leitud, et varaühisus on üks enim kasutusel olevaid varasuheid maailmas, sealjuures on see kõige sagedasem seadusjärgne varasuhe Euroopa Liidus.² Abieluvararegistri seaduse (AVRS)³ muutmise eelnõu seletuskirjas on leitud, et näiteks 2014. aastal valiti Eestis ühisvara varasuhe 62% abielude puhul.⁴ Abikaasad peavad ühisvaraga seotud õigusi ja kohustusi PKS § 28 lg-te 1 ja 3 ning § 29 kohaselt üldjuhul teostama ühiselt, lähtudes abielulise kooselu ja vara korrapärase majandamise huvidest, teavitades teineteist vara valitsemise toimingutest ja vara seisust. Ühisvara ühisel valitsemisel on abikaasade vaheliste suhete aluseks hea usu põhimõte ja selle osaks olev abikaasade koostöökohustus, mida väljendavad PKS § 15 ja § 28 lg-d 1 ja 3, nagu on selgitanud ka Riigikohus.⁵ Abikaasal tuleb ühisvara valitsemisel hoiduda oma partneri kahjustamisest, arvestada tema huvidega ning ilmutada PKS § 20 kohaselt teise abielupoole vastu niisugust hoolt, nagu ta tavaliselt rakendab oma asjades.

Ühisvara valitsemine põhjustab aga abikaasade vahel sagedasi vaidlusi, mis taanduvad tihtipeale küsimusele, kas üks abikaasa saab nõuda teiselt PKS § 34 lg 3 alusel hüvitist ühisvara vähenemise tõttu. Eesti esimese ja teise astme kohtupraktika on selles osas kirevaid näiteid täis. Näiteks on arutatud selle üle, kas abikaasa on käitunud süüliselt ning peab ühisvara vähenemise hüvitama, kui abikaasad ostavad abielu ajal leivaküpsetaja ning üks neist valmistab liiga paksu leivataigent,

¹ Perekonnaseadus. – RT I, 06.07.2023, 7.

² Liin, S. Community of Property – Back to the Roots. – *Juridica International* 29/2020, lk 14.

³ Abieluvararegistri seadus. – RT I, 06.07.2023, 8.

⁴ Pars, L., Vahkal, H. Seletuskiri abieluvararegistri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (abieluvararegistri pidamise ja kannete tegemise üleandmine) eelnõu 258 SE algatamise juurde. – Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakond, *sine loco, sine anno*, lk 3. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f0fd0132-7796-4b87-9abb-2c4bb89d8f01/abieluvararegistri-seaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus-abieluvararegistri-pidamise-ja-kannete-tegemise-uleandmine/> (26.04.2025).

⁵ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p 19.2; RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p-d 12. ja 12.3.

mistõttu seade puruneb.⁶ Niisamuti on tõstatunud küsimus, kas ühisvara on vähenenud, kui üks abikaasa kasutab teise poole nõusolekuta ühisel pangakontol olevaid vahendeid, et rahastada oma isiklikke õpinguid.⁷ Sama küsimus on tekkinud olukorras, kus abikaasad on äriühingu osanikud ja valitsevad ühisvara ühingu kaudu, ent pöörduvad ühel päeval tülli, mistõttu juhatuse liikmeks olev abikaasa asutab uue äriühingu ja kannab alusetult vanast ühingust raha endaga seotud ühingusse.⁸ Üldise elatustaseme tõusu ning õigussuhete keerukamaks muutumise mõjul kerkivad sellised probleemid ühiskonnas järjest teravamalt esile. Ka Riigikohtusse jõuab aina enam küsimusi ühisvara valitsemise ja ühisvaraga seotud hüvitisnõuete kohta.⁹ Need probleemid ei piirdu aga vaid kohtusaali seintega – niisamuti kajastatakse ajakirjanduses sageli juhtumeid, kus abikaasad ei jõua ühisvara valitsemises kokkuleppele.¹⁰ Ajaleheartiklid, kus antakse nõu, kuidas partneriga koos ühist vara majandada, ilmestavad selgelt, et tavainimene tahab sellised vaidlused ära hoida või vähimal juhul need edukalt lahendada.¹¹

Eesti õiguskirjanduses ega akadeemilistes töodes ei ole aga seni ühisvara vähenemise hüvitamist uuritud. Margit Rosenberg on 2013. aastal kirjutanud magistritöö ühisvara jagamise kohta¹², kuid tema fookuses ei olnud ühisvara hüvitisnõuded. Riigikohtusse on seni jõudnud autorile teadaolevalt neli kohtuasja, kus käsitleti PKS § 34 lg 3 kohast nõuet, kuid Riigikohus ei ole nõude olemust ega eeldusi nendes lahendites täpselt avanud.¹³ Kohtupraktikas on autorile teadaolevalt sätet käsitletud 70 lahendis, kuid PKS § 34 lg 3 kohta puudub seni sisukam käsitlus.

⁶ PMKo 12.01.2018, 2-16-14310/84, p-d 1. ja 17.

⁷ HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31, p 13.

⁸ TlnRnKo 23.02.2017, 2-14-11930/83, p 68.

⁹ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175; RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103; RKTko 31.10.2018, 2-16-9519/78.

¹⁰ Vahter, T. Pankur Heldur Meerits kaotas abikaasa Aivega peetud vaidluse 70 miljoni eurose ühisvara üle. – Eesti Ekspress 22.06.2022. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/96335277/pankur-heldur-meerits-kaotas-abikaasa-aivega-peetud-vaidluse-70-miljoni-eurose-uhisvara-ule> (26.04.2025); Samuti vt Tigasson, K. R. Pesupulbrikuningas jõudis eksnaisega kokkuleppele: naine saab miljon eurot. – Eesti Ekspress 29.03.2023. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120164088/pesupulbrikuningas-joudis-eksnaisega-kokkuleppele-naine-saab-miljon-eurot> (26.04.2025).

¹¹ Saare, K. Investeerida üksi või partneriga? – Äripäev 31.08.2022. Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/borsiuudised/2022/08/31/kristi-saare-investeerida-uksi-voi-partneriga> (26.04.2025).

¹² Rosenberg, M. Varauhisuse varasuhtes abikaasade ühisvara kohtulik jagamine abielu lahutamisel. Magistritöö. Tallinn, 2013.

¹³ RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96, p-d 11, 12, 16, 17 ja 18; RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p-d 21–26; RKTko 13.12.2017, 2-15-15138/56, p 26; RKTko 27.09.2017 2-15-9288/60, p-d 18 ja 19.

Ringkonnakohus ei ole PKS § 34 lg 3 olemust pea pooltes kohtuasjades isegi sisuliselt analüüsinud.¹⁴

Magistritöö eesmärk on selgitada välja, millistel eeldustel ja millises ulatuses on abikaasal õigus nõuda ühisvara vähenemise tõttu PKS § 34 lg 3 kohaselt hüvitist. Täpsemalt on magistritöös püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on ühisvara vähenemise hüvitamise nõude eeldused ning kuidas neid sisustada?
 - 1.1. Milline on ühisvara vähenemise hüvitamise nõude aluseks olev võlasuhe ja millised on sellest tulenevad kohustused?
 - 1.2. Millises olukorras on tegemist ühisvara vähenemise hüvitamise nõude aluseks olevast võlasuhtest tuleneva kohustuse rikkumisega, sh kuidas sisustada abikaasa süülist käitumist ja tehingu tegemist teise abikaasa tahteavalduseta?
 - 1.3. Milline on ühisvara vähenemise hüvitamise nõude puhul vastutusstandard ning kuidas sisustada vastutust välistavaid asjaolusid?
2. Milline on ühisvara vähenemise hüvitamise nõude sisu ning kuidas hinnata ühisvara vähenemise hüvitamise nõude ulatust?
 - 2.1. Millises olukorras on tegemist ühisvara vähenemisega ning kuidas jaotub abikaasade vahel tõendamiskoormis?
 - 2.2. Kuidas sisustada ühisvara vähenemist, lähtudes diferentsihüpooteesist?
 - 2.3. Kuidas sisustada ühisvara vähenemise ulatust, lähtudes normi eesmärgist ja põhjuslikust seosest?
 - 2.4. Kuidas sisustada ühisvara vähenemise ulatust, lähtudes kasu mahaarvamisest?
 - 2.5. Milline on ühisvara vähenemise hüvitamise nõude maksmapaneku ning ühisvara vähenemise hüvitamise kord?

Magistritöö struktuur tuleneb magistritöö eesmärgist ja uurimisküsimustest. Autor uurib esimeses peatükis, millisest võlasuhtest PKS § 34 lg 3 kohane nõue tuleneb ning millised on selle osaks olevad kohustused. Seejärel analüüsib autor, milles seisneb abikaasa süüline käitumine ja teise

¹⁴ TlnRnKo 31.01.2024, 2-22-3866/63; TrtRnKo 14.09.2023, 2-21-694/78; TlnRnKo 30.08.2023, 2-16-2954/191; TrtRnKo 06.12.2022, 2-19-16498/115; TlnRnKo 20.01.2023, 2-19-17627/82; TlnRnKo 01.12.2021, 2-20-13586/85; TlnRnKo 01.12.2021, 2-20-13586/86; TlnRnKm 06.01.2021, 2-19-10346/22; TlnRnKm 23.11.2020, 1-20-8130/4; TlnRnKm 16.11.2020, 2-18-11407/99; TlnRnKm 16.07.2020, 2-15-4745/73; TlnRnKo 30.06.2020, 2-16-16971/64; TlnRnKo 28.06.2019, 2-17-2436/49; TlnRnKo 09.03.2018, 2-16-1255/60; TlnRnKm 08.12.2017, 2-16-12825/46; TlnRnKo 13.04.2017, 2-15-15138/41; TlnRnKo 13.05.2014, 2-13-5113/40.

abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine kui kohustuse rikkumine ning millal abikaasa nende rikkumiste eest vastutab. Teises peatükis tegeleb autor küsimustega, millal on ühisvara vähenenud, kuidas peab toimuma ühisvara vähenemise hüvitamine ning milline on abikaasade tõendamiskoormis. Seega keskendub töö esimene peatükk PKS § 34 lg-s 3 kirjeldatud rikkumistele kui hüvitisnõude eeldustele, teine peatükk nende rikkumiste tagajärgedele kui hüvitisnõude sisule.

Magistritöö kirjutamisel kasutab autor õigusdogmaatilist, analüütilist ja võrdlevat meetodit. Õigusdogmaatilise meetodi rakendamine seisneb selles, et autor kasutab PKS § 34 lg 3 kohase nõude sisustamiseks õiguskirjandust ja -teooriat. Analüütilise meetodi rakendamine tähendab, et autor seab omavahel vastamisi nii Eesti kui Saksa õigusest seaduse teksti, uurib seletuskirju, õiguskirjandust ning PKS § 34 lg 3 kohast kohtupraktikat, et selgitada välja selle sätte sisu. Võrdleva meetodi kohaselt võrdleb autor PKS § 34 lg-t 3 sarnase sättega Saksa õigusest. Allikate kogumise käigus jõudis autor seisukohale, et PKS § 34 lg 3 eeskujuks ja allikaks on Saksa Tsiviilseadustikust (*Bürgerliches Gesetzbuch*¹⁵, BGB) § 1435 *Pflichten des Verwalters*¹⁶ (eesti k ühisvara valitseja kohustused). Välja tulnud sarnasuste ja erinevuste abil sisustab autor PKS § 34 lg-t 3. Magistritöö ei pretendeeri olema võrdlev õiguslik käsitlus, aga kuivõrd BGB omab Eesti õigusele suurt mõju, siis analüüsib autor Saksa õiguses kasutusel olevaid lahendusi, et hinnata, kas Eesti õiguses ühisvara valitsemises esinevaid lünki saab täita Saksamaal välja kujundatud seisukohtadega. Eesti kohtupraktika analüüsimiseks tegi autor X-Law kaudu päringu, otsides kõigist kolmest kohtuastmest lahendeid, milles on viidatud PKS § 34 lg-le 3. Otsingu tulemusena leidis autor 24 esimese astme, 42 teise astme ja 4 kolmanda astme kohtulahendit. Otsingu ajaraamiks oli kehtiva perekonnaseaduse kehtivusaeg ehk periood 2010. aasta esimesest juulist, mil PKS § 34 lg 3 seaduses sätestati, kuni 2025. aasta 28. aprillini.

Märksõnad: tsiviilõigus, perekonnaõigus, abikaasad, kahju hüvitamine, õiguskaitsevahendid

¹⁵ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 7. April 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 109) geändert worden ist. – Arvutivõrgus: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> (26.04.2025).

¹⁶ See säte näeb ette, et abikaasa peab ühisvara majandama korrapäraselt. Ta peab hoidma teist abikaasat ühisvara valitsemisega kursis ja andma talle nõudmise korral teavet ühisvara valitsemise seisu kohta. Kui ühisvara väheneb, peab ta ühisvarale tekkinud kahju hüvitama, kui ta on kahju tekkimises süüdi või kui kahju on põhjustatud õigustehinguga, mille ta tegi ilma teise abikaasa vajaliku nõusolekuta.

1. ÜHISVARA VÄHENEMISE HÜVITAMISE NÕUDE EELDUSED

1.1. Ühisvara vähenemise hüvitamise nõude aluseks olev võlasuhe ja sellest tulenevad kohustused

Võlaõigusseaduse (VÕS)¹⁷ § 2 lg 1 järgi on võlasuhe õigussuhe, millest tuleneb võlgniku kohustus teha võlausaldaja kasuks teatud tegu või jätta see tegemata (täita kohustus) ning võlausaldaja õigus nõuda võlgnikult kohustuse täitmist. VÕS § 3 p-de 1–6 kohaselt võib võlasuhe tekkida lepingust, kahju õigusvastasest tekitamisest, alusetust rikastumisest, käsundita asjaajamisest, tasu avalikust lubamisest ja muust seadusest tulenevast alusest. Põhiküsimus on, millisest võlasuhtest PKS § 34 lg 3 kohane nõue tekib ning mis on selle võlasuhte puhul abikaasa kohustuste sisu.

Riigikohus on leidnud, et võlasuhte tuvastamisel tuleb esimese sammuna uurida, kas poolte vahel on lepinguline võlasuhe VÕS § 3 p 1 mõttes.¹⁸ Eesti õiguskirjanduses on leitud, et lepingulise võlasuhte tunnused on selle tahteline loomus, vabatahtlike kohustuste võtmine ning lepingupoolte enda soovile vastava iseseisva õiguskorra loomine.¹⁹ Eestis valitseb arvamus, et abielu eraõiguslikus mõttes kujutab endast eripärast isikuõiguslikku lepingut.²⁰ Eesti õiguskirjandusest nähtub aga, et sellele vaatamata ei kujunda abikaasad omavahelisi varalisi suhteid kokkulepetega.²¹ Perekonnaseadus näeb abikaasadele ette kindlate piiridega seadusest tuleneva vara valitsemise suhte, mis kehtib nende tahtest sõltumata.²² Näiteks sätestavad PKS §-d 15–23 abielu üldised õiguslikud tagajärjed, mis kehtivad sõltumata valitud varasuhtest, nagu on leidnud ka Riigikohus.²³ Autori hinnangul nähtub perekonnaseadusest, et varaühisuse varasuhte valimise korral kohalduvad abikaasadele automaatselt ka varaühisust puudutavad reeglid, mis on sätestatud

¹⁷ Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.

¹⁸ RKTkm 07.06.2011, 3-2-1-44-11, p 24.

¹⁹ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 20.

²⁰ Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – Juridica II/2010, lk 87; Sein, K., Varul, P. TsÜSK § 67/3.3.3. – Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. väljaanne. Tartu: Juura 2023; Kama, P., Kullerkupp, K. Vabaabielu *versus* abielu: varalised suhted muutuvate kooseluvormide kontekstis. – Juridica VI/2002, lk 362.

²¹ Kama, P., Kullerkupp, K. Vabaabielu *versus* abielu, lk 362.

²² Kama, P., Kullerkupp, K. Vabaabielu *versus* abielu, lk 362.

²³ RKTkm 11.12.2024, 2-23-9874/43, p 21.

PKS §-des 25–39. Eesti õiguskirjanduses on leitud, et kuigi perekonnaõiguslik suhe on suuresti imperatiivne ning ei sõltu abielupoolte tahtest, siis teatud määral saavad abikaasad abieluvaralepinguga oma varasuhet siiski ümber kujundada.²⁴ See variant on aga seadusega tugevalt piiratud.²⁵ Autori hinnangul reguleerivad abieluvaralepingust tulenevaid erikokkuleppeid PKS §-d 59–62 ning need sätted ei luba teha PKS § 34 lg 3 kohaldumise osas erisusi. Autori arvates võib eeltoodust järeldada, et PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe ei teki abielust kui lepingust. PKS § 34 lg 3 kohane nõue on osa abikaasade seadusjärgsest varalisest regulatsioonist, mis kohaldub abielupooltele imperatiivselt ja ammendavalt. Selle sätte rakendumine ei sõltu poolte tahtest.

Riigikohus on selgitanud, et kui võlasuhe ei teki VÕS § 3 p 1 mõttes lepingust, siis tuleb uurida, kas poolte vahel on muu seadusest tulenev eriregulatsioonile allutatud võlasuhe.²⁶ Autori arvates on selge, et PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe ei teki alusetust rikastumisest, käsundita asjaajamisest ega tasu avalikust lubamisest VÕS § 3 p-de 3, 4 või 5 mõttes. Seega jääb üle uurida, kas ühisvara vähenemise hüvitamise võlasuhe tekib kahju õigusvastasest tekitamisest VÕS § 3 p 2 järgi või muust seadusest tulenevast alusest VÕS § 3 p 6 mõttes. Riigikohtu praktikast nähtub, et muust seadusest tulenevast alusest tekkiv võlasuhe on eripärane võlasuhe, mille sisuks olevad poolte õigused ja kohustused sätestavad seaduse normid.²⁷ Näiteks on Riigikohus seadusest tulenevaks võlasuhteks lugenud lepingueelsetesse läbirääkimistesse astumise VÕS § 14 mõttes ning suhte kinnisasja kaasomanike vahel.²⁸ Seevastu võlasuhe kahju õigusvastasest tekitamisest VÕS § 3 p 2 järgi tuleb kõne alla deliktide puhul, nagu on leidnud Irene Kull.²⁹ Autori hinnangul võiks ühest küljest PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe tekkida seadusest tulenevast alusest VÕS § 3 p 6 mõttes. Seda põhjusel, et selle nõude sisuks olevad abielupoolte õigused ja kohustused on perekonnaseadusega suuresti ette nähtud, nagu autor eelnevalt välja tõi. Teisalt võib abikaasa käitumine PKS § 34 lg 3 kontekstis vastata ka deliktilisele võlasuhtele VÕS § 3 p 2 mõttes, näiteks kui abikaasa hävitab ühisvarasse kuuluva auto. Sellest tõstatub alaküsimus, kuidas konkureerivad PKS § 34 lg 3 kontekstis omavahel seadusest tulenev võlasuhe ja deliktiline võlasuhe.

²⁴ Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega, lk-d 86 ja 98.

²⁵ Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega, lk 98.

²⁶ RKTkm 07.06.2011, 3-2-1-44-11, p 24.

²⁷ RKTko 04.03.2015, 3-2-1-168-14, p-d 12 ja 14.; RKTko 13.02.2012, 3-2-1-116-11, p 23.; RKTko 15.06.2011, 3-2-1-51-11, p 15.

²⁸ RKTko 04.03.2015, 3-2-1-168-14, p-d 12 ja 14.; RKTko 15.06.2011, 3-2-1-51-11, p 15.

²⁹ Kull, I. VÕSK § 3/3.2. – Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.

Riigikohus on leidnud, et kui omavahel konkureerivad kahju õigusvastasest tekitamisest ja muust seadusest tulenevast alusest tekkivad kahju hüvitamise võimalused, siis lahendab selle vastasseisu VÕS § 1044 lg 2 analoogia korras.³⁰ Sätte esimene lause näeb ette, et lepingulise kohustuse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist ei või deliktiõiguslikul alusel nõuda, kui seadusest ei tulene teisiti. See tähendab, et kui kannatanul on kahju tekitajaga lepinguline suhe ning lepingu rikkumine tähendab ühtlasi delikti, siis saab kahju hüvitamist nõuda vaid lepingu rikkumisest tulenevalt, nagu on leitud Eesti õiguskirjanduses.³¹ Nimetatud reegel ei kehti Riigikohtu arvates aga siis, kui kannatanule tekib lepingu rikkumise tõttu VÕS § 1044 lg 2 teise lause mõttes selline kahju, mis ei ole hõlmatud lepingu kaitse-eesmärgiga.³² Sellisel juhul saab nõude esitada deliktiõiguslikul alusel.³³ Autori hinnangul võib eeltoodust PKS § 34 lg 3 kontekstis järeldada, et kui abikaasa süüline käitumine või teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine PKS § 34 lg 3 mõttes kujutab endast delikti, siis VÕS § 1044 lg 2 esimese lause kohaselt deliktiõiguslikku võimalust ei teki. Seepärast tekib PKS § 34 lg-st 3 tulenev võimalus VÕS § 3 p 6 mõttes seadusest tulenevast alusest. Deliktiõiguslik võimalus tuleb siiski kõne alla juhtudel, kui PKS § 34 lg 3 olukorras tekib ühisvarale kahju, mis ei ole hõlmatud selle sätte eesmärgiga VÕS § 127 lg 2 järgi.

Järgnevalt tuleb uurida, mis on abikaasa kohustuste sisu PKS § 34 lg 3 kohases võimalustes. Riigikohus on leidnud, et ühisvara ühisel valitsemisel on abikaasade vaheliste suhete aluseks hea usu põhimõte ja selle osaks olev abikaasade koostöökohustus, mida väljendavad PKS § 15 ja § 28 lg-d 1 ja 3.³⁴ Abikaasad peavad viidatud sätete kohaselt korraldama oma abielulise kooselu ja perekonna vajaduste rahuldamise üldjuhul ühiselt.³⁵ Niisamuti tuleb neil teostada ühisvaraga seotud õigusi ja kohustusi üldjuhul ühiselt, lähtudes abielulise kooselu ja vara korrapärase majandamise huvidest ning teavitades teineteist vara valitsemise toimingutest ja vara seisust.³⁶ Riigikohus on selgitanud, et abielu lõppemise järgselt langeb abikaasade koostöökohustus ära.³⁷ Niisamuti ei kohaldu abikaasadele enam PKS §-des 15–21 sätestatud abielu üldised õiguslikud

³⁰ RKTko 13.04.2016, 3-2-1-181-15, p-d 24, 39 ja 44.

³¹ Käerdi, M., Tampuu, T. VÕSK § 1044/3.2.1. – Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tartu: Juura 2020.

³² RKTko 30.11.2005, 3-2-1-123-05, p 23.

³³ RKTko 30.11.2005, 3-2-1-123-05, p 23.

³⁴ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p 19.2; RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 12.3.

³⁵ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 12.3.

³⁶ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 12.

³⁷ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p 19.2

tagajärjed, kuid PKS § 37 lg 2 kohaselt tuleb kuni ühisvara jagamiseni rakendada ühisvara valitsemise suhtes PKS §-des 28–34 kehtestatud.³⁸ Abikaasade koostöökohustust abielu lõppemise järgselt asendavad asjaõigusseaduse (AÕS)³⁹ § 70 lg 6 ning § 72 lg 5, mille järgi peavad endistest abikaasadest ühisomanikud käituma lähtuvalt hea usu põhimõttest, eelkõige hoiduma teineteise õiguste kahjustamisest.⁴⁰ Autor järeldab, et Eesti õiguses peavad abikaasad abielu ajal järgima PKS § 34 lg 3 kohases võlasuhtes hea usu põhimõtet ning tegema sellest tulenevalt koostööd. Autori hinnangul on koostöökohustuse põhituum selles, et abikaasad peavad arvestama teineteise huvide ja õigustega, majandama ühisvara korrapäraselt ning hoidma teineteist vara seisuga kursis. Abielu lõppedes langeb aga koostöökohustus ära, ent seda asendab täies mahus hea usu põhimõte.

Autori hinnangul kehtib Saksa õiguses sarnane, ent siiski mitte identne lähenemine. BGB § 1435 kui PKS § 34 lg 3 suhtes analoogne norm sätestab, et abikaasa peab ühisvara korrapäraselt majandama. Ta peab hoidma teist abikaasat ühisvara valitsemisega kursis ja andma talle nõudmise korral teavet ühisvara valitsemise seisuga kohta. Kui ühisvara väheneb, peab ta ühisvarale tekkinud kahju hüvitama, kui ta on kahju tekkimises süüdi või kui kahju on põhjustatud õigustehinguga, mille ta tegi ilma teise abikaasa vajaliku nõusolekuta. Saksa kohtupraktikas on leitud, et ka BGB § 1435 kui PKS § 34 lg 3 suhtes analoogse sätte puhul on abikaasadel kohustus teha omavahel koostööd.⁴¹ Erisus on aga selles, et BGB § 1435 puhul on abikaasade koostöökohustus suunatud just ühisvara korrapärase majandamise tagamisele.⁴² See tähendab, et abikaasal tekib BGB § 1435 alusel kohustus hüvitada ühisvara vähenemine vaid siis, kui ta on rikkunud just vara korrapärase majandamise kohustust, nagu on leidnud Christof Münch.⁴³ Teised BGB § 1435 kohased abikaasa kohustused – hoida teist abielupoolt ühisvara valitsemisega kursis ja esitada talle nõudmise korral teavet ühisvara valitsemise seisust – ei ole aga ühisvara vähenemise hüvitamise kontekstis asjakohased, sest need ei puuduta vara korrapäraselt majandamist.⁴⁴ Sellest tõstatub autori arvates alaküsimus, mida tähendab Saksa õiguses ühisvara korrapärane majandamine.

³⁸ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p 19.2

³⁹ Asjaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 58.

⁴⁰ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p 19.2.

⁴¹ BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁴² BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁴³ Münch, C. BGB § 1435 Rn. 10. – Koch, E. (hrsg.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 9: §§ 1297–1588. 9. Auflage 2022. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.

⁴⁴ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn-d. 6–9.

Martin Löhnigi hinnangul seisneb vara korrapärase majandamise tuum usalduses.⁴⁵ See kohustus tähendab, et ühisvara tuleb valitseda mõlema abikaasa huvides ning abikaasad peavad nägema vaeva, et ühisvara säiliks ja kasvaks, nagu leiab Christof Münch.⁴⁶ Abikaasal tuleb austada oma õigustele seatud seaduslikke piire, tunnustada teise abikaasa osalemisõigusi ning mitte teha katset nendest piiridest ja osalemisõigustest mööda hiilida.⁴⁷ Korrapärane majandamine ei eelda Martin Löhnigi arvates igas olukorras soodsaimat otsust, mistõttu käitub abikaasa õigesti ka siis, kui ta teeb tehingu või faktilise toimingu, mida pidas konkreetses olukorras piisavat hoolsust rakendades õigeks.⁴⁸ Christof Münch leiab, et abikaasa võib võtta oma elustandardile vastavaid kaalutletud riske.⁴⁹ Saksa kohtupraktikas on rõhutatud, et vara korrapärane majandamine eeldab tervet ja töötavat abielusuhet.⁵⁰ See tähendab, et kui abielupoolte vahelised suhted on halvad, siis ei saa abikaasadelt oodata samaväärset koostööd nagu terve abielu korral.⁵¹ Autori arvates võib Saksa õigusest tuletada järgneva põhimõtte. Ühisvara korrapärane majandamine tähendab, et mõlemad abikaasad peavad valitsema ühisvara oma parima äranägemise ja võimete järgi ning arvestama seejuures teineteise huvide ja õigustega. Kui abikaasadevahelised suhted on halvad, siis väheneb sellega ka ühisvara korrapäraseks majandamiseks tehtava koostöö ulatus.

Teine alaküsimus seisneb selles, kas ka Saksa õiguses muutub abikaasa kohustuste sisu ühisvara vähenemise puhul abielu lõppemise järgselt. Abikaasade kohustusi pärast varaühisuse varasuhte lõppemist reguleerib Christof Münchi arvates BGB § 1472.⁵² Selle sätte esimene lõige näeb ette, et ühisvara jagamiseni valitsevad abikaasad ühisvara ühiselt. Sama sätte kolmanda lõike kohaselt on mõlemal abikaasal kohustus teha teise abikaasaga koostööd, et ühisvara korrapäraselt majandada. Saksa õiguskirjanduses on leitud, et BGB § 1472 ei loo abikaasadele uut käitumisstandardit, vaid viitab täielikult tagasi BGB §-s 1451 sätestatud koostöökohustusele.⁵³ See säte näeb ette, et mõlemad abikaasad on kohustatud tegema omavahel koostööd osas, mis on

⁴⁵ Löhnig, M. BGB § 1435 Rn. 3. – von Bar, C. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 4: Familienrecht: §§ 1408–1563 (Eheliches Güterrecht 2 - Vertragliches Güterrecht). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2023.

⁴⁶ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 5.

⁴⁷ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 5.

⁴⁸ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435 Rn. 3.

⁴⁹ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 10.

⁵⁰ BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁵¹ BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁵² Münch, C. MüKoBGB § 1472 Rn. 1.

⁵³ Münch, C. MüKoBGB § 1472 Rn. 9.

vajalik ühisvara korrapärase majandamise tagamiseks. Saksa õiguskirjanduses leitakse, et BGB § 1451 viitab omakorda tagasi BGB §-le 1435 ning seepärast tuleb nende sätete kontekstis nii koostöökohustust kui ka ühisvara korrapäraselt majandamist mõista täpselt ühtemoodi.⁵⁴ Autor järeldab, et Saksa õiguses on ühisvara varasuhte lõppemise järgselt abikaasa kohustus samasugune nagu ka abielu ajal – valitseda ühisvara korrapäraselt ning teha teise abikaasaga koostööd.

Autori hinnangul võib kokkuvõtlikult järeldada, et kuigi abielu on eripärane isikuõiguslik leping, siis tuleneb PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe VÕS § 3 p 6 järgi seadusest tulenevast alusest. See võlasuhe põhineb abikaasade varasuhete regulatsioonil. Eesti õiguses on selle võlasuhte sisuks kohustus järgida abielu ajal ühisvara valitsemisel hea usu põhimõtet ning selle osaks olevat koostöökohustust. Vara korrapärane majandamine on seejuures vaid üks koostöökohustuse komponent. Abielu lõppemise järgselt langeb aga koostöökohustus ära ning abikaasadel tuleb järgida ainuüksi hea usu põhimõtet. Autori arvates võiks ka PKS § 34 lg 3 kontekstis võtta omaks Saksa õiguses tunnustatud lähenemise, et ühisvara vähenemine tuleb nii abielu ajal kui ka selle järgselt hüvitada siis, kui rikutud on just ühisvara korrapärase majandamise kohustust. Autori hinnangul on just nimetatud kohustus PKS § 34 lg 3 kontekstis kõige asjakohasem ja täpsem. PKS § 34 lg 3 kaitseb ju abikaasat olukorras, kus ühisvara on vähenenud. Ühisvara vähenemise toobki aga kaasa see, kui teine abikaasa ei majanda ühisvara korrapäraselt, hiilides teise abikaasa osalemisõigustest mööda või pannes ühisvara vaid enda, mitte ühise kooselu hüvanguks tööle.

1.2. Abikaasa kohustuse rikkumine ühisvara vähenemise korral

1.2.1. Abikaasa süüline käitumine

PKS § 34 lg 3 kohaselt saab abikaasa oma kohustusi rikkuda esiteks süülise käitumisega. Kui abikaasa ei ole käitunud süüliselt, siis ei tule vastav PKS § 34 lg 3 alternatiiv kohaldamisele. Seepärast on alapeatüki põhiküsimus selles, mida tuleb PKS § 34 lg 3 mõttes lugeda abikaasa

⁵⁴ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1451 Rn. 4.; Münch, C. MüKoBGB § 1451 Rn-d. 1. ja 3.

süüliseks käitumiseks. Autorile teadaolevalt ei ole Eesti ega Saksa õiguskirjanduses seda küsimust uuritud. Seepärast sisustab autor abikaasa süülist käitumist kohtupraktika kaudu.

Esimene alaküsimus on selles, kas süüline käitumine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab vaid aktiivset käitumisakti või ka tegevusetuks jäämist. Eesti kohtupraktika on väga mitmel juhul lugenud abikaasa süüliseks käitumiseks mõne aktiivse käitumisakti, näiteks kui abielupool raiub metsa⁵⁵, lammutab hooneid⁵⁶ ning käitab kodumasinat⁵⁷. Ometi pole autori teada Eesti kohtupraktikas ühtegi kaasust sellise olukorra kohta, kus abikaasa süüliseks käitumiseks oleks loetud tegevusetust. Saksa kohtupraktikas on aga leitud, et abikaasa saab süüliselt käituda ka tegevusetuks jäädes.⁵⁸ Viidatud kaasuses leidis kohus, et abikaasa käitub tegevusetuks jäädes süüliselt näiteks siis, kui ta ei aita teisel abielupoolel hoolitseda ühisvarasse kuuluva lehmakarja eest ning koguda neilt piimasaaki.⁵⁹ Autor on arvamusel, et kui abikaasa ei saaks käituda süüliselt tegevusetusega, tekitaks see PKS § 34 lg 3 kohaldamise praktikas tõsiseid lünki. Autori hinnangul võiks PKS § 34 lg 3 tulla kohaldamisele näiteks olukorras, kus abikaasa avastab, et ühisvarasse kuuluval kinnistul asuv hoone on süttinud, ent ta ei võta kahju tekkimise takistamiseks midagi ette. Eeltoodust võib autori arvates järeldada, et abikaasa süüline käitumine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab nii tema aktiivset tegu kui ka tegevusetust.

Teiseks tuleb küsida, milliseid abikaasa tegusid või tegematajätmissi loetakse tüüpiliselt PKS § 34 lg 3 mõttes süüliseks käitumiseks. Ringkonnakohus on mitmes kaasuses näinud süülise käitumise sagedase tunnuseks seda, et abikaasal on kindel siht ühisvara vähendada.⁶⁰ Kohtupraktikas on leitud, et abikaasa käitub süüliselt näiteks siis, kui ta raiub abielulahutuse järgselt kättemaksuks ühisvarasse kuulunud kinnistul olnud metsa teise abielupoole nõusolekuta maha.⁶¹ Viidatud kaasuses pidas kohus süüliseks käitumiseks ka seda, et abikaasa lammutas kättemaksuhimust tükk tüki haaval koost kinnistul asunud elamu ning kõrvalhooned, kiskudes näiteks seinast välja elektrijuhtmed ja viies ära ukсед, aknad ning põrandalauad.⁶² Süüliseks on loetud ka selline käitumine, kui olukorras, kus abielupoole valitsevad ühisvara osahõngu kaudu, alustab juhatuse

⁵⁵ PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p-d 7. ja 7.1.

⁵⁶ PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p-d 7. ja 7.1.

⁵⁷ PMKo 12.01.2018, 2-16-14310/84, p-d 1. ja 17.

⁵⁸ BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁵⁹ BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.

⁶⁰ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p 42.; TlnRnKo 23.02.2017, 2-14-11930/83, p 68.

⁶¹ PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p-d 7. ja 7.1.

⁶² PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p-d 7. ja 7.1.

liikmeks olev abikaasa enda vastu suunatud võlanõudest pääsemiseks teise abielupoole teadmata osahingu likvideerimismenetlust, muutes sellega ühisvarasse kuuluva osahingu osa väärtusetuks.⁶³ Samuti on ringkonnakohus leidnud, et abikaasa käitub PKS § 34 lg 3 kohaselt süüliselt, kui ta raiskab ühisvara või loovutab selle tasuta.⁶⁴ Raiskamiseks ega tasuta loovutamiseks ei ole aga loetud seda, kui abikaasa kulutab küll ära 10 000 eurot ühisvara, ent saab selle eest vastu kolm võidusõidumootorratast.⁶⁵ Eeltoodust teeb autor esimese üldistava järelduse, et abikaasa käitub PKS § 34 lg 3 mõttes süüliselt, kui ta sihipäraselt hävitab ja kahjustab ühisvara või muudab selle muu kaudse meetodiga väärtusetuks. Abikaasa käitub autori hinnangul süüliselt ka siis, kui ta kulutab ühisvara ebaotstarbekalt ära või annab selle käest, saamata ise mingit vastutasu. Autori meelest nähtub kohtupraktikast, et ühisvara kulutamise eest saadav vastutasu ei pea tingimata olema keskmise inimese vaatepunktist vajalik ega kasulik ese.

Ringkonnakohus on lugenud süüliseks käitumiseks ka selle, et abikaasa võttis vahetult enne abielu lahutamist teise abielupoole teadmata ühiselt pangakontolt raha välja ning kandis selle oma emale.⁶⁶ Ka ühes teises lahendis leiti, et abikaasa käitus süüliselt, kuna ta kandis ühisvara hulgast oma lähedastele kahe aasta vältel 300 000 eurot ega suutnud tõendada ülekannete tegemise põhjust.⁶⁷ Niisamuti on süüliseks käitumiseks peetud seda, kui üks abikaasa kannab teise abielupoole kontolt põhjendamatult raha omaenda isiklikule kontole.⁶⁸ Nii Riigikohtu kui ka ringkonnakohtu praktikast nähtub aga, et ainuüksi erinevate pangakontode vahel ülekannete tegemist ning sularaha väljavõtmist ei saa automaatselt lugeda abikaasa süüliseks käitumiseks PKS § 34 lg 3 mõttes.⁶⁹ Nii on kohus leidnud, et kui abielupoole teod on kooskõlas abikaasade elustiili ning üldise tehinguaktiivsusega, siis ei ole tema käitumine süüline.⁷⁰ Niisamuti nähtub kohtupraktikast, et kui abikaasa teeb mõne makse, et täita ühisvaral lasuv kohustus – näiteks perekonna huvides võetud laenu tagasimaksmine või autoga seotud jooksvate kulude tasumine – siis ei kujuta seegi endast PKS § 34 lg 3 mõttes süülist käitumist.⁷¹ Eeltoodust teeb autor teise

⁶³ TMKo 21.07.2020, 2-16-17884/87, p-d 7.2.1.–7.2.6.; TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p 11.1.1.

⁶⁴ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 22. ja koos samas asjas RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 24.

⁶⁵ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 19. Vt samas asjas RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 25.

⁶⁶ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p-d 13, 16, 29, 34, 36, 42.

⁶⁷ HMKo 14.05.2019, 2-18-3761/30, p-d 25–30; TlnRnKo 25.11.2020, 2-18-3761/95, p 13.

⁶⁸ TlnRnKo 22.03.2022, 2-15-18487/200, p 17.

⁶⁹ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 22.; RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 24.

⁷⁰ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 22.; RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 24.

⁷¹ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 20.; RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 23.; RKTko 13.12.2017, 2-15-15138/56, p 26.

üldistava järelduse, et süüline käitumine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab ka seda, kui abikaasa hoiab ühisvara endale, varjates või peites seda kas omal käel või lähedaste abiga. Hindamaks, kas ühiselt pangakontolt ülekande tegemine või raha väljavõtmine on süüline käitumine, tuleb uurida kas tehtud tegu oli abikaasa jaoks tavaline ning millisel otstarbel ühisvara kasutati.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et süüline käitumine PKS § 34 lg 3 kontekstis tähendab abikaasa tegu või tegevusetust, millega ta hävitab ja kahjustab ühisvara, raiskab seda, annab selle tasuta käest, muudab selle väärtuseks, hoiab selle endale ning varjab seda teise abikaasa eest. Sageli on abikaasa süüline käitumine ajendatud pahatahtlikust sihist tekitada ühisvarale kahju. Süüliseks käitumiseks PKS § 34 lg 3 mõttes ei loeta aga ühisvara eest hoolitsemist või sellel lasuva kohustuse täitmist.

1.2.2. Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine

Abikaasa saab PKS § 34 lg 3 kohaselt rikkuda oma kohustusi ka sellega, et ta teeb teise abikaasa tahteavalduseta tehingu. Sellest tõstatub peatüki põhiküsimus, mida tähendab teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine PKS § 34 lg 3 mõttes. See rikkumise alternatiiv tuleb aga kõne alla vaid eeldusel, et tehingu tegemiseks oli teise abikaasa tahteavaldus üldsegi tarvilik. Nii on ka Riigikohus leidnud, et tehinguks, mille üks abikaasa võib teha iseseisvalt, ei ole teise abielupoole tahteavaldust vaja.⁷² Sellest järeldub, et kui tehinguks ei olnud vaja teise abielupoole tahteavaldust, siis PKS § 34 lg 3 vastav alternatiiv ei kohaldu. Sel põhjusel tuleb enne peatüki põhiküsimuse lahendamist uurida, milliste tehingute tegemiseks on teise abikaasa tahteavaldus üldsegi vajalik.

Riigikohus on leidnud, et PKS § 28 lg 1 ja § 29 lg 1 sätestavad ühisvara valitsemise üldreegli.⁷³ PKS § 28 lg 1 esimese lause kohaselt teostavad abikaasad ühisvaraga seotud õigusi ja kohustusi ühiselt, kui ei ole kokku lepitud teisiti. PKS § 29 lg 1 esimene lause näeb ette, et kui abikaasad valitsevad ühisvara ühiselt, võivad nad sellega tehinguid teha ja varaga seotud õigusvaidlusi pidada ainult ühiselt või teise abikaasa nõusolekul. Riigikohtu praktika kohaselt on kaks võimalikku juhtu, mil üks abikaasa võib ühisvara hulka kuuluvat eset käsutada teise abikaasa tahteavalduseta: kui

⁷² RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 13.

⁷³ RKTkm 04.06.2012, 3-2-1-77-12, p 14.

abikaasad on niimoodi abieluvaralepinguga kokku leppinud või kui seaduses sätestatud eriregulatsiooni kohaselt ei ole teise abikaasa tahteavaldust tarvis.⁷⁴

Abieluvaralepingu korral võib üks abikaasa teha tehingu teise abikaasa tahteavalduseta näiteks juhtudel, mis on sätestatud PKS § 28 lg-s 2, § 29 lg-s 2, § 30 lg-s 1 ja § 59 lg 1 p-s 3, nagu on leidnud Riigikohus.⁷⁵ PKS § 28 lg 2 kohaselt võivad abikaasad abieluvaralepinguga anda ühisvara valitsemise õiguse ühele abikaasale. PKS § 29 lg 2 järgi võib abieluvaralepinguga ette näha, et abikaasa nõusolekut ei ole vaja teise abikaasa iseseisvas majandustegevuses tehtavate tehingute puhul. PKS § 30 lg 1 kohaselt on ühisvara valitsemise ainuõigusega abikaasal õigus ühisvara hulka kuuluvat eset vallata ja käsutada, arvestades teise abikaasa kasuks seaduses ja abieluvaralepingus ettenähtud piiranguid. Ühisvara üksi valitsev abikaasa peab ühisvaraga seotud õigusvaidlusi enda nimel. PKS § 59 lg 1 p 3 kirjutab ette, et abikaasad võivad omavahelise kokkuleppega (edaspidi abieluvaraleping) seaduses ettenähtud juhtudel teha muudatusi valitud varasuhtes.

Esimene seaduse eriregulatsioon on sätestatud PKS § 29 lg 1 teises lauses, mis näeb ette, et kui üks abikaasa käsutab abikaasade ühisvara hulka kuuluvat vallasasja või õigust, eeldatakse teise abikaasa nõusolekut. Riigikohus on leidnud, et selle sätte mõte on tagada, et kolmandad isikud saaks teise abikaasa nõusolekut eeldades teha tehingu vaid ühe abikaasaga, kusjuures teisel abikaasal on võimalik nõusoleku eeldus ümber lükata ning tugineda käsutustehingu tühisusele PKS § 31 lg 1 mõttes.⁷⁶ Autor rõhutab, et nõusoleku eeldus kehtib seaduse sõnastuse järgi vaid vallasasjade ja õiguste, mitte aga kinnisasjade puhul. Ringkonnakohtu praktikas on toonitatud, et abikaasa nõusoleku eeldamine ei tähenda, justkui poleks tema nõusolekut vaja.⁷⁷

Teine seaduses sätestatud eriregulatsioon väljendub PKS § 29 lg 1 kolmandas lauses, mille kohaselt võib abikaasa teise abikaasa nõusolekuta teha ühisvaraga tehinguid enda ja perekonna igapäevaste vajaduste rahuldamiseks PKS § 18 mõttes. Riigikohus on leidnud, et sellisel puhul ei ole teise abikaasa nõusoleku puudumine tehingute tegemisel takistuseks.⁷⁸ Selleks, et hinnata, kas tehing piirdub abikaasa ja perekonna igapäevaste vajaduste rahuldamisega, tuleb Riigikohtu sõnul

⁷⁴ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 13.1.

⁷⁵ RKTkm 04.06.2012, 3-2-1-77-12, p 14 ja koos sellega RKTko 22.06.2022 2-20-13586/103, p 13.1.

⁷⁶ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 13.2.

⁷⁷ TlnRnKm 14.06.2022, 2-20-9706/37, p 10.2.

⁷⁸ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 13.2.

uurida perekonna tavalist elustandardit.⁷⁹ Näiteks on Riigikohus leidnud, et kui ka üks abikaasa ostis teise abikaasa nõusolekuta 10 000 euro eest mootorrattaid, siis ometi ei tule PKS § 34 lõige 3 kohaldamisele, sest selline tehing oli poolte majanduslikku olukorda arvestades tavapärane ega vajanud järelikult teise abikaasa nõusolekut.⁸⁰ Rahuldamatat on jäänud ka nõue, kus ühe abikaasa sõnul sõlmis teine abielupool ilma tema nõusolekuta liisingulepingu ning maksis ühisvara arvelt liisingumakseid, kuna nii liisilepingu sõlmimine kui maksete tasumine toimus Riigikohtu hinnangul perekonna huvides, mistõttu polnud nendeks toiminguteks abikaasa nõusolekut tarvis.⁸¹

Kolmas seaduse eriregulatsioon seisneb Riigikohtu hinnangul selles, et üks abikaasa võib teise tahteavalduseta sõlmida võlaõiguslikke lepinguid ehk kohustustehinguid kolmandate isikutega.⁸² Näiteks võib abikaasa sõlmida ühisvarasse kuuluva kinnistu kasutusse andmiseks võlaõigusliku üürilepingu, mis ei seo ega kohusta teist abikaasat ning mille täitmist ei saa ühisvara arvelt nõuda.⁸³ See õigus ei ole aga absoluutne, kuna PKS § 29 lg 1, mis näeb ette, et ühisvara ühiselt valitsevad abikaasad võivad sellega tehinguid teha ainult ühiselt või teise abikaasa nõusolekul, piirab Riigikohtu arvates siiski selliste kohustustehingute tegemist, millest tulenevad kohustused mõlemale abikaasale või kogu ühisvarale.⁸⁴ Sellest võib autori arvates teha pöördjärelduse, et abikaasa saab iseseisvalt teha võlaõiguslikke tehinguid, millest ei tule kohustusi teisele abikaasale ning mis ei koorma kogu ühisvara. Riigikohus leiab, et PKS § 33 sätestab need juhud, mil ühe abikaasa sõlmitud tehingutest tekivad kohustused mõlemale abikaasale.⁸⁵ See säte reguleerib abikaasa vastutust kolmanda isiku ees ning erineb seega autori püstitatud küsimusest, millal võib üks abikaasa teha tehinguid iseseisvalt. Ometi tuleb PKS § 33 lg 1 p-st 3 ja lg-st 2 autori arvates välja viimane seaduses sätestatud erand, et teise abikaasa nõusolekut on vaja sellise kohustustehingu tegemiseks, kus kohustatud abikaasa on leppinud kolmanda isikuga kokku, et ta vastutab tehingu täitmise eest nii ühisvaraga kui ka lahusvaraga.

Autor järeldeb eeltoodust, et teise abikaasa tahteavaldust ei ole PKS § 34 lg 3 mõttes vaja tuvastada, kui abielupooled on sõlminud abieluvaralepinguga vastava erikokkuleppe või kui

⁷⁹ RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 25.

⁸⁰ RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 25.

⁸¹ RKTko 13.12.2017, 2-15-15138/56, p-d 1, 20, 26 ja 46.

⁸² RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 13.3.

⁸³ RKTko 31.10.2018, 2-16-9519/78, p 29.1.

⁸⁴ RKTko 31.10.2018, 2-16-9519/78, p 29.2.

⁸⁵ RKTko 31.10.2018, 2-16-9519/78, p 29.2.

tahteavalduse puudumist õigustab seaduses sätestatud eriregulatsioon. Nende eriregulatsioonide kohaselt ei ole teise poole tahteavaldus vajalik, kui abikaasa teeb tehingu tema enda ja perekonna igapäevaste vajaduste rahuldamiseks. Abikaasa tahteavaldus ei ole üldjuhul tarvilik ka võlaõiguslike lepingute sõlmimiseks kolmandate isikutega. Kirjeldatud juhtudel ei ole PKS § 34 lg 3 kohane nõue võimalik. Seevastu kui abielupooled pole abieluvaralepinguga ühtegi erisust ette näinud, tuleb teise abikaasa tahteavaldus saavutada. Samuti kui ühisvarasse kuuluvat vallasasja, õigust, kinnisasja- ja kinnisasjaõigust käsutatakse perekonna tavapärasel elustandardit ületava tehinguga, siis on teise abikaasa tahteavaldus tarvilik. Abikaasa tahteavaldus tuleb tuvastada ka siis, kui abikaasa võlaõiguslik leping kohustab mõlemat abikaasat või kogu ühisvara. Kui eeltoodud juhtudel abikaasa tahteavaldus puudub, saab PKS § 34 lg 3 kohalduda.

Seega on järgmine alaküsimus, millal on PKS § 34 lg 3 mõttes tehingu tegemiseks teise abikaasa tahteavaldus olemas ja millal see puudub. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb esmalt teha selgeks, millal on abikaasa teinud PKS § 34 lg 3 mõttes tehingu. Kui abikaasa ei ole teinud ühtegi tehingut, siis PKS § 34 lg 3 vastav alternatiiv ei kohaldu.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁸⁶ § 67 lg 1 kohaselt on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. Riigikohus on leidnud, et sellest sättest tuleneb ka tahteavalduse mõiste: tahteavaldus on õiguslike tagajärgede kaasatoomisele suunatud tahte väljendamine.⁸⁷ Eesti õiguskirjanduses on märgitud, et tahteavaldus on tehingu sõlmimise võtmeelement: just tahteavalduse tegemisega toob isik kaasa oma soovile vastava õiguslikult siduva tagajärje.⁸⁸ Seepärast on tehing tehtud vaid juhul, kui isiku tehtud toimingus sisaldub õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus ehk tahe olla õiguslikult seotud.⁸⁹ Sellise tahte puudumise korral ei ole tegemist tehinguga.⁹⁰

Eesti õiguskirjanduses ei loeta tehinguks sõbrakokkuleppeid, näiteks kui üks naaber lubab valvata teise last, sest selles olukorras näevad osapooled seda lubadust teenena, mitte õiguslikult siduva

⁸⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.

⁸⁷ RKTkm 02.12.2020, 2-18-9475/52, p 13.1.

⁸⁸ Sein, K., Varul, P. TsÜSK § 67/3.1.2.

⁸⁹ Sein, K., Varul, P. TsÜSK § 67/3.1.2.

⁹⁰ Sein, K., Varul, P. TsÜSK § 67/3.1.2.

tagajärjena.⁹¹ Paul Varul leiab, et tehinguks ei ole ka sündmused kui erinevad loodusnähtused, nagu näiteks rahesadu, sest need kulgevad isiku tahtest sõltumatuta.⁹² Paul Varuli arvates ei loeta samal põhjusel tehinguks selliseid õigustoiminguid, millega seotud õiguslik tagajärg kaasneb seaduse, mitte isiku tahte tõttu.⁹³ Taolisteks õigustoiminguteks on näiteks raamatu avaldamine ja hääletamine juriidilise isiku organi otsuste tegemisel.⁹⁴ Riigikohus on leidnud, et tehing ei ole ka reaaltoiming.⁹⁵ Paul Varul on seisukohal, et reaaltoiming on faktiline tegevus, nagu näiteks makse vastuvõtmine ja lepingukohustuse täitmine, millega kaasneb küll õiguslik tagajärg, ent selle tagajärje kaasatoomiseks ei ole vaja teha teha tahteavaldust.⁹⁶ Samuti on Riigikohus rõhutanud, et tehinguks ei saa lugeda sooritust ehk teise isiku eesmärgistatud rikastamist, sest selles puudub tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg.⁹⁷ Ühtlasi on Riigikohus leidnud, et kinketehinguks ei saa lugeda ainuüksi põhjendamatu makse tegemist, sest selle tehingu sõlmimiseks tuleb tuvastada tahe tuua kaasa kinkelepingule omased õiguslikud tagajärjed.⁹⁸ Ka PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas ei loeta tehinguks seda, kui abikaasa kannab ühiselt pangakontolt põhjuseta raha oma lähedasele.⁹⁹

Seevastu on kohtupraktika kohaselt abikaasa teinud PKS § 34 lg 3 mõttes tehingu näiteks olukorras, kus ta võõrandab ühisvarasse kuulunud sõidukid, et saada vastu raha, millega perekonda ülal pidada.¹⁰⁰ Samuti on PKS § 34 lg 3 kontekstis loetud tehinguks seda, kui abikaasa lepib kolmanda isikuga kokku temalt hariduse omandamise ning selle eest tasu maksmise, kasutades omapoolse kohustuse täitmiseks ühisvarasse kuuluvaid vahendeid.¹⁰¹ Riigikohus on PKS § 34 lg 3 kontekstis lugenud tehinguks näiteks olukorra, kus abikaasa omandas ühisvara arvelt mootorratta.¹⁰² Samuti on tehinguks peetud perekonna huvides nii laenu võtmist¹⁰³ kui ka sõiduauto liisimist¹⁰⁴. Viimaks on Riigikohus ühisvara valitsemise kontekstis lugenud tehinguks

⁹¹ Sein, K., Varul, P. TsÜSK § 67/3.2.

⁹² Varul, P. TsÜSK § 5/3.3.1.

⁹³ Varul, P. TsÜSK § 5/3.3.2.2.

⁹⁴ Varul, P. TsÜSK § 5/3.3.2.2.

⁹⁵ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 14.2.

⁹⁶ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk-d 85 ja 180; Varul, P. TsÜSK § 5/3.3.2.2.

⁹⁷ RKTko 21.04.2021, 2-17-3478/77, p 15.

⁹⁸ RKTko 01.03.2017, 3-2-1-145-16, p 13.1.

⁹⁹ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p-d 13, 16, 29, 34, 36, 42.; HMKo 14.05.2019, 2-18-3761/30, p-d 25–30; TlnRnKo 25.11.2020, 2-18-3761/95, p 13.

¹⁰⁰ TMKo 22.09.2021, 2-14-51919/250, p-d 15 ja 16.

¹⁰¹ HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31, p 13

¹⁰² RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 25.

¹⁰³ RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 23 ning samas asjas TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p 20.

¹⁰⁴ RKTko 13.12.2017, 2-15-15138/56, p-d 20 ja 26.

selle, kui üks abikaasa annab ühisvarasse kuulunud aktsiad kolmandale isikule üle eesmärgiga sel moel ühisvara tõhusamalt valitseda.¹⁰⁵

Autori arvates võib eeltoodust järeldada, et tehing PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab sellist abikaasa toimingut, milles sisaldub tema tahe tuua kaasa mõni õiguslik tagajärg. Abikaasa ei ole teinud PKS § 34 lg 3 mõttes tehingut siis, kui ta ei soovi luua ühtegi õiguslikult siduvat tagajärge. Sellised olukorrad tekivad näiteks siis, kui abikaasa lubab teha sõbrateeneid, rikastab eesmärgipäraselt mõnd endale lähedast isikut või teeb talle põhjendamatuid makseid. Samuti ei ole abikaasa teinud PKS § 34 lg 3 kohaselt tehingut, kui saabub mõni tagajärg, mis ei vaja tahteavalduse tegemist. Seda tuleb ette näiteks juhtudel, kui abikaasa võtab faktilise tegevusena vastu makseid ning täidab lepingulisi kohustusi. Seevastu on aga abikaasa teinud PKS § 34 lg 3 mõttes tehingu, kui abikaasa soovib oma toiminguga tuua kaasa mõne õiguslikult siduva tagajärje. Selline soov on abikaasal olemas näiteks juhul, kui ta tahab anda kolmandale isikule üle ühisvarasse kuuluva eseme omandi ja saada vastutasuks raha, millega perekonda ülal pidada.

Riigikohtu praktikast nähtub, et tehinguks on teise abikaasa tahteavaldus olemas siis, kui mõlemad abikaasad on selle tehingu pooleks.¹⁰⁶ Küsimus on, millal saab abikaasa tehingu pooleks. Riigikohus on leidnud, et abikaasal on selleks kaks võimalust.¹⁰⁷ Neist esimene on see, et mõlemad abikaasad teevad tehingu ühiselt ehk annavad mõlemad kolmandale isikule oma tahteavalduse.¹⁰⁸ Teise variandi kohaselt saab abikaasa tehingu pooleks, kui ta ei ole küll andnud selleks isiklikult oma tahteavaldust, ent tema tehingupooleks olemine tuleneb teise abikaasa seadusjärgsest esindusõigusest, mida väljendavad PKS §-d 18 ja § 29 lg 1 kolmas lause.¹⁰⁹ Nendest sätetest tuleneb, et abikaasadel tekib solidaarkohustus ehk nad saavad mõlemad lepingu pooleks siis, kui üks abikaasa teeb tehingu ühise majapidamise korraldamise või laste huvides või perekonna muude tavapärase vajaduste katmiseks ja kui selle tehingu ulatus ei ületa abikaasade elutingimuste kohast mõistlikku määra.¹¹⁰ Eeltoodust järeldab autor, et abikaasa tahteavaldus on tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes olemas esiteks siis, kui ta annab tehingu tegemiseks oma

¹⁰⁵ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p-d 2.2., 10., 14.3.

¹⁰⁶ RKTko 13.11.2013, 3-2-1-127-13, p 22.

¹⁰⁷ RKTkm 11.12.2024, 2-23-9874/43, p 22.

¹⁰⁸ RKTko 13.11.2013, 3-2-1-127-13, p 22.; RKTkm 11.12.2024, 2-23-9874/43, p 22.

¹⁰⁹ RKTkm 11.12.2024, 2-23-9874/43, p 22.

¹¹⁰ RKTkm 11.12.2024, 2-23-9874/43, p 21.

tahteavalduse või kui teine abikaasa esindab teda tehingu tegemisel PKS §-de 18 ja 29 lg 1 kolmanda lause mõttes.

Riigikohus on leidnud, et tehingu tegemiseks on teise abikaasa tahteavaldus olemas ka olukorras, kus teine abikaasa ei ole küll tehingu pooleks, ent ta annab TsÜS § 111 mõttes tehingu tegemiseks oma nõusoleku või heakskiidu.¹¹¹ TsÜS § 111 lg 1 sätestab, et kui tehingu kehtivus sõltub kolmanda isiku nõusolekust, võib kolmas isik nõusoleku andmise või sellest keeldumise avaldada tehingu teinud isikule, mitmepoolse tehingu puhul ka tehingupoolele. Nõusolek võib olla tehingu tegemisele eelnev või antud tagantjärele (heakskiit). Küsimus on, millises vormis peab abikaasa oma nõusoleku PKS § 34 lg 3 mõttes andma. TsÜS § 111 lg 2 sätestab, et kui tehingu jaoks on seaduses ette nähtud teatud vorm, peab nõusolek tehingu tegemiseks olema samas vormis. See tähendab autori hinnangul, et kui üks abikaasa teeb näiteks AÕS § 120 lg 1 mõttes ühisvarasse kuuluva kinniomandi üleandmiseks asjaõiguslepingu, mis tuleb notariaalselt tõestada, siis peab TsÜS § 111 lg 2 tõttu ka teise abikaasa nõusolek või heakskiit tehingu tegemiseks olema notariaalselt tõestatud. Sellest järeldub esiteks, et abikaasa nõusolek PKS § 34 lg 3 mõttes peab olema antud seaduses ette nähtud vormis. Samuti on küsimus selles, kellele peab abikaasa oma nõusoleku avaldama. Karin Sein on arvamusel, et nii nõusolek kui heakskiit on ühepoolsed vastuvõtmist vajavad tahteavaldused, mistõttu kohalduvad nende tegemise suhtes üldised tehinguid puudutavad sätted, nagu näiteks tahteavalduse kättetoimetamist reguleeriv TsÜS § 69.¹¹² TsÜS § 111 lg 1 üldreegli kohaselt võib isik oma nõusoleku anda emmale-kummale mitmepoolse tehingu poolele, nagu on leidnud Karin Sein.¹¹³ PKS § 31 lg-d 1 ja 2 kui erinormid sätestavad aga, et kui üks abikaasa teeb teise abielupoole nõusolekuta ühisvaraga tühise mitmepoolse tehingu, siis võib tehingu teine pool teha tehingu pooleks mitteolevale abikaasale ettepaneku kiita tehing heaks. Karin Sein leiab, et sellise ettepaneku tegemise korral kehtib abikaasa heakskiit vaid juhul, kui see on avaldatud ettepaneku tegijale.¹¹⁴ Autori arvates võib sellest järeldada, et üldjuhul võib abikaasa PKS § 34 lg 3 olukorras avaldada oma nõusoleku nii tehingu teinud abikaasale kui ka kolmandast isikust tehingupoolele, välja arvatud, kui kolmas isik teeb teisele abikaasale ettepaneku kiita tehing

¹¹¹ RKTko 13.11.2013 3-2-1-127-13, p 22.

¹¹² Sein, K. TsÜSK 7. peatükk. Tehingu tegemise nõusolek/1.

¹¹³ Sein, K. TsÜSK § 111/3.1.

¹¹⁴ Sein, K. TsÜSK § 111/3.1.

heaks. Sellisel juhul tuleb avaldada heakskiit kolmandale isikule, et tehingu pooleks mitteolnud abikaasa tahteavaldus oleks PKS § 34 lg 3 mõttes olemas.

Küsimus on ka selles, kas abikaasa peab tehingu tegemiseks andma oma nõusoleku isiklikult või on tema nõusolek tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes olemas ka siis, kui kohus selle PKS § 29 lg 3 alusel asendab. Nimelt näeb PKS § 29 lg 3 ette, et kui ühelt abikaasalt ei ole võimalik eelkõige haiguse või äraoleku tõttu nõusolekut saada või ta piisava põhjuseta keeldub ühisvaraga tehingu tegemiseks vajaliku nõusoleku andmisest, võib teise abikaasa avalduse alusel anda nõusoleku kohus hagita menetluses, kui tehingu tegemata jätmisega või viivitamisega seondub kahju tekkimise oht. Autor leiab, et kui kohus asendab PKS § 29 lg 3 alusel abikaasa nõusoleku, siis on selle abikaasa tahteavaldus tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes olemas. Autor leiab, et kui teine abikaasa saaks ka pärast kohtu poolt tema tahteavalduse asendamist väita, et tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes puudus tema nõusolek, siis kaoks sellega tahteavalduse asendamise mõte – saavutada isiku tahteavaldus olukorras, kus ta ei saa või ei taha seda ise anda.

Autor järeldeb, et PKS § 34 lg 3 mõttes on teise abikaasa tahteavaldus tehingu tegemiseks olemas esiteks siis, kui teine abikaasa on ise tehingu pool. Abikaasa saab tehingu pooleks kahel viisil: kui ta teeb isiklikult kolmandale isikule oma tahteavalduse või kui teine abikaasa esindab teda tehingu tegemisel PKS §-de 18 ja 29 lg 1 kolmanda lause mõttes. Teiseks on abikaasa tahteavaldus tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes olemas siis, kui abikaasa ei ole küll tehingu pool, ent ta annab tehingu tegemiseks TsÜS § 111 mõttes oma nõusoleku. Seejuures peab abikaasa järgima seaduses sätestatud vorminõuet ning avaldama oma nõusoleku õigele tehingupoolele. Kui abikaasa oma nõusolekut ei anna, võib kohus selle PKS § 29 lg 3 kohaselt asendada ning sellisel juhul loetakse, et tehingu tegemiseks PKS § 34 lg 3 mõttes oli teise abikaasa tahteavaldus olemas. Autor teeb eeltoodust pöördjärelduse, et PKS § 34 lg 3 kohaselt puudub abikaasa tahteavaldus tehingu tegemiseks juhul, kui abikaasa ei ole ise tehingu pooleks, ta ei anna tehingu sõlmimiseks nõusolekut ning tema nõusolekut ei ole ka PKS § 29 lg 3 alusel asendatud. Seega on peatüki põhiküsimuse – mida tähendab teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine PKS § 34 lg 3 mõttes – kokkuvõtlik vastus järgnev. Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab olukorda, kus üks abikaasa teeb tehingu ehk avaldab tahteavaldusega oma tahet olla õiguslikult seotud, selle tehingu tegemine vajab teise abikaasa tahteavaldust, ent teise abikaasa tahteavaldus puudub.

1.3. Abikaasa vastutusstandard ühisvara vähendamisel

Üks abikaasa võib nõuda teiselt PKS § 34 lg 3 alusel ühisvara vähenemise hüvitamist juhul, kui rikkujast abikaasa vastutab rikkumise eest. PKS § 34 lg 3 kohase kahju hüvitamise nõude puhul võib abikaasa vastutus kaasneda kas süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehinguga. Seepärast tuleb uurida, milline on abikaasa vastutusstandard süülise käitumise ning teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu puhul. Sellele küsimusele vastamiseks uurib autor esmalt, milline on üldine võlgniku vastutuse süsteem Eesti õiguses.

VÕS § 103 lg 1 näeb ette, et võlgnik vastutab kohustuse rikkumise eest, välja arvatud, kui rikkumine on vabandatav. Eeldatakse, et kohustuse rikkumine ei ole vabandatav. Eesti õiguskirjanduses leitakse, et VÕS § 103 lg 1 kujutab endast kõige üldisemat, ent samas kesket vastutusstandardit.¹¹⁵ Selle standardi põhitunnuseks on, et võlgnik vastutab mis tahes kohustuse rikkumise eest, vabanedes vastutusest vaid rikkumise vabandatavuse ehk vääramatu jõu puhul, nagu sätestab VÕS § 103 lg 2.¹¹⁶ Villu Kõve arvates tähistab VÕS § 103 lg 1 garantiivastutuse põhimõtet, mis tähendab, et kohustatud pool annab lubaduse ehk garanteerib täitmise takistustest olenemata.¹¹⁷ Riigikohus on leidnud, et VÕS § 103 lg 1 kohane vastutusstandard tõrjutakse aga kõrvale juhtudel, kus seadus näeb ette ammendava eriregulatsiooni.¹¹⁸ Nõnda on see näiteks müügi- ja töövõtulepingu mittenõuetekohasel täitmisel VÕS §-de 218 ja 642 mõttes.¹¹⁹ Eesti õiguskirjanduses nimetatakse VÕS §-de 218 ja 642 kohast eriregulatsiooni kõrgendatud garantiivastutuseks.¹²⁰ Riigikohtu arvates on kõrgendatud garantiivastutuse olulisim tunnus see, et nende vastutusstandardite puhul ei oma erinevalt VÕS § 103 lg-st 1 vabandatavus enam tähtsust ning müüja vastutab ka siis, kui rikkumise tõi kaasa vääramatu jõud.¹²¹ Viimaks võib VÕS § 103

¹¹⁵ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk-d 192 ja 198.

¹¹⁶ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk-d 192 ja 198.

¹¹⁷ Kõve, V. VÕSK § 103/5.1 ning § 104/4.1. a) ja 7.

¹¹⁸ RKTko 28.10.2008, 3-2-1-80-08, p 22; RKTko 30.09.2015, 3-2-1-100-15, p 21.

¹¹⁹ RKTko 28.10.2008, 3-2-1-80-08, p 22; RKTko 30.09.2015, 3-2-1-100-15, p 21.

¹²⁰ Kalamees, P. jt. Lepinguõigus. Tallinn: Juura 2017, lk-d 87–88 ning 381.

¹²¹ RKTko 08.02.2012, 3-2-1-156-11, p 19.; RKTko 28.10.2008, 3-2-1-80-08, p 22; RKTko 30.09.2015, 3-2-1-100-15, p 21.

lg 1 kohase vastutusstandardi kõrvale tõrjuda süüline vastutus, nagu on leidnud Riigikohus.¹²² Nii näeb VÕS § 104 lg 1 ette, et seaduses või lepingus ettenähtud juhtudel vastutab isik oma kohustuse rikkumise eest üksnes süü olemasolu korral. Süülise vastutuse põhitunnus on Eesti õiguskirjanduse järgi selles, et õiguskaitsevahendite kohaldamiseks ei piisa pelgalt kohustuse rikkumisest, vaid vaja on tuvastada kohustuse süüline rikkumine.¹²³ Villu Kõve arvates on seega süülise vastutuse tuum etteheidetavas kui eeldatavast hälbivas käitumises.¹²⁴

Autor järeldeb eeltoodust, et Eesti õiguses jagunevad võlgniku võimalikud vastutusstandardid kolmeks. Neist esimene on tavaline garantiivastutus, mida väljendab VÕS § 103 lg 1 ning mis on Eesti õiguses kõige üldisemaks vastutusstandardiks. Teine võimalik vastutusstandard on kõrgendatud garantiivastutus, mis tuleb kõne alla juhtudel, kus seadus näeb kindlas valdkonnas ette ammendava eriregulatsiooni. Kolmas vastutusstandard on VÕS § 104 lg 1 kohane süüline vastutus, mille tuum on etteheidetavas käitumises.

Küsimus on, milline eelkirjeldatud vastutusstandarditest kohaldub abikaasa süülise käitumise puhul PKS § 34 lg 3 mõttes. Kui abikaasa käitub PKS § 34 lg 3 kohaselt süüliselt, siis ei kohaldu autori hinnangul tema suhtes kõrgendatud garantiivastutus, sest PKS ei näe selles osas ette ühtegi ammendavat vastutuse eriregulatsiooni. Maa- ja ringkonnakohtu praktika osundab sellele, et abikaasa süülise käitumise korral kohaldub tema suhtes süüline vastutusstandard VÕS § 104 lg 1 mõttes.¹²⁵ Ka autor on arvamisel, et abikaasa süülise käitumise puhul rakendub VÕS § 104 lg 1 kohane süüline vastutus, sest seadusandja on süülise käitumise kui PKS § 34 lg 3 esimese rikkumise alternatiivi otsesõnu sidunud abikaasa süü ehk tema etteheidetava käitumisega. Võrdlusena võib välja tuua, et ka Saksa õiguskirjanduses on PKS § 34 lg 3 suhtes analoogse BGB § 1435 puhul leitud, et kui ühisvara väheneb muul moel kui abikaasa tahteavalduseta tehtud tehinguga, siis peab abikaasa kahju hüvitama, kui see tekkis tema süül.¹²⁶ Autor leiab, et kuna abikaasa süülise käitumise puhul PKS § 34 lg 3 kontekstis kohaldub VÕS § 104 lg 1 järgne süüline

¹²² RKTko 08.04.2011, 3-2-1-171-10, p 17.

¹²³ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk 193.

¹²⁴ Kõve, V. VÕSK § 104/4.1. a); 5. a) ja 7.

¹²⁵ HMKo 14.05.2019, 2-18-3761/30, p-d 25–30, eriti p 28; TlnRnKo 25.11.2020, 2-18-3761/95, p 13.

¹²⁶ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435 Rn. 13. Samuti vaata Spornath, V. BGB § 1435 Rn. 5. – Hau, W., Poseck, R. (hrsg.). BeckOK Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Buch 4: §§ 1297–1921. 73. Auflage, 01.11.2024. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.

vastutusstandard, siis ei saa kohalduda VÕS § 103 lg 1 kohane tavaline garantiivastutus kui kõige üldisem vastutusstandard, kuna süüline vastutus tõrjub selle kõrvale.

Küsimus on ka selles, milline vastutusstandard kohaldub teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu puhul PKS § 34 lg 3 mõttes. Autor leiab, et kui abikaasa teeb PKS § 34 lg 3 kohaselt teise abikaasa tahteavalduseta tehingu, siis ei kohaldu kõrgendatud garantiivastutus, sest ka selle rikkumise alternatiivi puhul ei sätesta PKS ühtegi ammendavat vastutuse eriregulatsiooni. Autor leiab, et abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemise korral ei rakendu ka VÕS § 104 lg 1 kohane süüline vastutus, sest seadusandja ei ole seda rikkumise alternatiivi sidunud süü kui tehingu tegija etteheidetava käitumisega. Ka Saksa õiguskirjanduses on autori hinnangul jõutud samale järeldusele. Nii on PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435 osas leitud, et kui üks abikaasa teeb teise poole tahteavalduseta tehingu ning tekitab sellega ühisvarale kahju, siis ei ole abikaasa vastutusele võtmisel süü tuvastamine oluline.¹²⁷ Christof Münch arwab, et sellisel juhul vastutab abikaasa ilma süüta.¹²⁸ Autor on seisukohal, et kuna abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu suhtes ei kohaldu kõrgendatud garantiivastutus ega süüline vastutus, siis peab rakenduma VÕS § 103 lg 1 kohane tavaline garantiivastutus kui üldine vastutusstandard, mis tuleb kõne alla juhtudel, kus teistsugust standardit ei ole seaduse ega lepinguga ette nähtud.

1.4. Vastutust välistavad asjaolud ühisvara vähendamisel

PKS § 34 lg 3 kohase nõude esitamiseks peab olema tuvastatud, et võlgnikust abikaasa vastutab kohustuse rikkumise eest. Kui abikaasa vastutus on mingil alusel välistatud, siis ei saa tema vastu PKS § 34 lg 3 kohast nõuet maksma panna. Sellest tõstatub küsimus, millistel juhtudel on PKS § 34 lg 3 olukorras rikkujast abikaasa vastutus välistatud.

Riigikohus on leidnud, et võlgniku vastutuse võib välistada rikkumise heastamine VÕS § 107 mõttes.¹²⁹ VÕS § 107 lg-st 1 aga nähtub, et kohustuse rikkumise heastamine on võimalik vaid

¹²⁷ Spernath, V. BeckOK-BGB § 1435 Rn. 5.; Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435 Rn. 12.

¹²⁸ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn 11.

¹²⁹ RKTko 27.11.2013, 3-2-1-128-13, p 14.

lepingulise kohustuse rikkumise korral, nagu on leitud ka Eesti õiguskirjanduses.¹³⁰ Sellest järeldab autor, et rikkumise heastamine VÕS § 107 ei välista abikaasa vastutust PKS § 34 lg 3 olukorras, sest PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe tekib seadusest tulenevast alusest, mitte aga lepingust, nagu autor leidis alapeatükis 1.1. Riigikohtu hinnangul võib võlgniku vastutus olla välistatud ka VÕS § 101 lg-s 3 kirjeldatud olukorras.¹³¹ VÕS § 101 lg 3 sätestab, et võlausaldaja ei või tugineda kohustuse rikkumisele võlgniku poolt ega kasutada sellest tulenevalt õiguskaitsevahendeid niivõrd, kuivõrd selle rikkumise põhjustas tema enda tegu või temast tulenev asjaolu või sündmus, mille toimumise riisikot ta kannab. Riigikohtu hinnangul on VÕS § 101 lg 3 mõtte selles, et võlausaldaja ei saa heita võlgnikule ette rikkumist, mille põhjustas võlausaldaja ise.¹³² Autori hinnangul nähtub seadusest, et VÕS § 101 lg 3 ei ole seotud ühegi konkreetse vastutusstandardiga. Seepärast järeldab autor, et VÕS § 101 lg 3 võib PKS § 34 lg 3 kontekstis välistada abikaasa vastutuse nii süülise käitumise kui ka teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu puhul. Autori hinnangul võib öelda, et PKS § 34 lg 3 olukorras on rikkujast abikaasa vastutus VÕS § 101 lg 3 alusel välistatud siis, kui abikaasa rikkumine oli tingitud teisest abielupoolest. Taoline olukord võiks esineda näiteks siis, kui üks abikaasa eksitab teist abielupoolt tahtlikult selle osas, kuidas õigesti käidelda ühisvarasse kuuluvat kodumasinat, mistõttu lõhub teine abikaasa masina ära. Kõne alla võiks tulla ka olukord, kus üks abikaasa teeb teise abikaasa tahteavaldust vajava erakorralise tehingu üksi, sest teine abikaasa ei lase sihipäraselt endaga kontakti saavutada ega luua selgust, kas ta nõustub tehingu tegemisega või mitte.

Olukorras, kus võlgniku suhtes kohaldub VÕS § 103 lg-st 1 tulenev vastutusstandard, on tema vastutus välistatud vabandatavuse korral, nagu on leidnud ka Riigikohus.¹³³ VÕS § 103 lg 2 kohaselt on kohustuse rikkumine vabandatav, kui võlgnik rikkus kohustust vääramatu jõu tõttu. Vääramatu jõud on asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud temalt oodata, et ta lepingu sõlmimise või lepinguvälise kohustuse tekkimise ajal selle asjaoluga arvestaks või seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Eesti õiguskirjanduses on leitud, et vabandatavuse idee on välistada võlgniku vastutus olukorras, kus ta ei saa kohustuse rikkumise asetleidmist või kulgu mõjutada ning rikkumise ärahoidmine või

¹³⁰ Kõve, V. VÕSK § 107/3.; Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk 206.

¹³¹ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-138-10, p 38.; RKTko 15.10.2008, 3-2-1-69-08, p 21.

¹³² RKTko 09.02.2011, 3-2-1-138-10, p 38.

¹³³ RKTko 22.12.2004, 3-2-1-148-04, p 18.

mõjutamine ei ole ka temast oodatav.¹³⁴ Praktikas loetakse vääramatuks jõuks harvaesinevaid juhtumeid nagu looduskatastroofe ja tulekahjusid¹³⁵ ning sundvõõrandamist¹³⁶. Autor leiab, et vabandatavus VÕS § 103 lg 2 mõttes välistab rikkujast abikaasa vastutuse vaid teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemise puhul PKS § 34 lg 3 mõttes. Ainult selle rikkumise alternatiivi korral kohaldub VÕS § 103 lg-st 1 tulenev vastutusstandard, nagu autor leidis alapeatükis 1.3. Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine PKS § 34 lg 3 mõttes on seega vabandatav, kui see oli tingitud vääramatust jõust ehk olukorrast, kus abikaasa ei saanud tehingu tegemist mõjutada ega ära hoida ning selline tegevus ei oleks olnud temast ka oodatav. Autori arvates võiks vabandatavus PKS § 34 lg 3 puhul tulla kõne alla näiteks siis, kui riiki tabab mõni ootamatu looduskatastroof, mille tõttu on abikaasad täielikult eraldatud ja ei saa üksteisega kontakti. Kui sellises olukorras on abikaasa sunnitud tegema mõne edasilükkamatu tehingu, siis võib tema vastutus olla VÕS § 103 lg 2 alusel välistatud.

Kui aga võlgniku suhtes kohaldub VÕS § 104 lg-st 1 tulenev süüline vastutusstandard, on tema vastutus välistatud süü puudumise korral, nagu on leidnud ka Riigikohus.¹³⁷ Autor järeldas alapeatükis 1.3., et PKS § 34 lg 3 mõttes abikaasa süülise käitumise suhtes kohaldubki VÕS § 104 lg-st 1 tulenev vastutusstandard. Küsimus on, millal puudub abikaasa süülise käitumise korral süü.

Riigikohus on leidnud, et rikkuja süü puudub üldreeglina siis, kui ta ei ole käitunud VÕS § 104 lg-te 2, 3, 4 ja 5 mõttes tahtlikult, raskelt hooletult ega hooletult.¹³⁸ Nende sätete järgi on hooletus käibes vajaliku hoole järgimata jätmine, raske hooletus käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine ning tahtlus õigusvastase tagajärje soovimine. Autori hinnangul sätestab aga PKS § 20 abikaasa süü tuvastamisel erireegli. PKS § 20 kohaselt peavad abikaasad abielust tulenevaid kohustusi täites ilmutama teineteise vastu niisugust hoolt, nagu nad tavaliselt rakendavad oma asjades. Eesti õiguskirjanduses on leitud, et see säte vähendab abikaasa vastutuse määra.¹³⁹ Autori arvates ilmneb PKS § 20 mõte siis, kui seda kõrvutada VÕS § 104 lg-ga 6, mis näeb ette, et kui isik peab seadusest tulenevalt ilmutama üksnes niisugust hoolt, nagu ta rakendab oma asjades, vastutab ta siiski ka tahtluse ja raske hooletuse korral. Villu Kõve on seisukohal, et

¹³⁴ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk 195.

¹³⁵ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk-d 195–196.

¹³⁶ RKHKo 20.06.2014, 3-3-1-38-14, p 21.

¹³⁷ RKTko 22.12.2004, 3-2-1-148-04, p 18.

¹³⁸ RKTko 08.04.2011, 3-2-1-171-10, p 17.

¹³⁹ Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega, lk-d 97–98.

VÕS § 104 lg 6 kohane oma asjades aetav hoolsus on eraldiseisev süü vorm, mille mõtteks on takistada inimese vastutuselevõtmist rangema standardi järgi kui ta ise oma asjades järgib.¹⁴⁰ See tähendab, et kui inimene toimib nii, nagu on temale tavaline, siis süü puudub, nagu on leitud Eesti õiguskirjanduses.¹⁴¹ Seega korrigeerib VÕS § 104 lg 6 Villu Kõve hinnangul inimese vastutust tema isikuomaduste järgi: kes on korralikum, vastutab karmimalt; kes aga lohakam, pääseb kergemalt.¹⁴² Kui isik ilmutab oma asjades aetavat hoolsust, ent objektiivselt vastab tema tegu siiski raskele hooletusele või tahtlusele, siis ei välista see tema vastutust.¹⁴³ Autor leiab eelnevat arvestades, et PKS §-st 20 ja VÕS § 104 lg-st 6 tulenevalt puudub ka PKS § 34 lg 3 olukorras abikaasa süü, kui ta käitub nii, nagu ta käituks tavaliselt. Autori hinnangul osundab VÕS § 104 lg 6 sõnastus – „vastutab ta siiski ka tahtluse ja raske hooletuse korral“ – sellele, et oma asjades aetav hoolsus tõrjub tavalise VÕS § 104 lg 3 kohase hooletuse kõrvale. Seepärast ei ole tule PKS § 34 lg 3 kontekstis abikaasa süü tuvastamisel uurida, kas abikaasa käitus VÕS § 104 lg 3 mõttes hooletult. Määrav on just oma asjades aetava hoole järgimine. Abikaasa süü PKS § 34 lg 3 kontekstis on siiski olemas juhul, kui tema käitumine oli talle tavaline, ent objektiivselt vastab see siiski raskele hooletusele või tahtlusele VÕS § 104 lg-te 4 ja 5 mõttes. Autori arvates võiks selline olukord tulla kõne alla näiteks siis, kui abikaasal on kombeks vihahoogu sattudes lõhkuda oma vara, ent abiellumise järgselt lõhub ta ägestudes ära hoopis mõne ühisvarasse kuuluva eseme.

Eesti kohtupraktikas esineb aga näide, mis kaldub autori tehtud järeldusest kõrvale. Nimelt on Pärnu Maakohus arutanud kaasust, kus ühisvara jagavad abikaasad vaidlesid lõhutud leivaküpsetaja üle.¹⁴⁴ Kohus otsustas, et kostja vähendas ühisvara PKS § 34 lg 3 mõttes süüliselt, kuna tema enda vande all antud ütluste kohaselt purunes leivaküpsetaja kostja poolt tehtud liiga paksu leivataigna tõttu.¹⁴⁵ Autori arvates nägi kohus olukorda nii, et kuivõrd kostja juba leivaküpsetaja lõhkumise üles tunnistas, siis küllap pidi see ka juhtuma tema süül. Autorile näib, et kohus heitis kostjale ette hooletust, kuna kaasuse asjaolud ei viita raskele hooletusele ega tahtlusele. Kohus ei viidanud aga VÕS §-le 104, PKS §-le 20 ega konkreetsele süü vormile, vaid ütles ilma igasuguse põhjendusega, et ühisvara vähenes kostja süül. Nagu autor leidis, peab

¹⁴⁰ Kõve, V. VÕSK § 104/6.3.

¹⁴¹ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk 202.

¹⁴² Kõve, V. VÕSK § 104/6.3.

¹⁴³ Kõve, V. VÕSK § 104/6.3.

¹⁴⁴ PMKo 12.01.2018, 2-16-14310/84, p-d 1. ja 17.; TlnRnKo 29.11.2018, 2-16-14310/102, p 41.

¹⁴⁵ PMKo 12.01.2018, 2-16-14310/84, p 17.

abikaasa PKS § 20 ja VÕS § 104 lg 6 kohaselt järgima abielusuhtes oma asjades aetavat hoolsust ehk käituma nii nagu ta tavaliselt käitub. Viidatud kaasuses jättis aga kohus abikaasa isikliku hoolsusstandardi kindlaks tegemata. Autori hinnangul ei väära see kaasus autori tehtud järeldusi.

Saksa õiguses kehtib Eesti õiguskirjandusega võrreldes sarnane lähenemine. PKS §-le 20 on autori hinnangul Saksa õiguses olemas analoogne säte BGB § 1359 kujul. Reinhard Voppel on leidnud, et BGB § 1359 on üks näide olukorrast, kus võlgniku vastutusstandardiks on oma asjades aetav hoolsus.¹⁴⁶ Sellisel moel abikaasa vastutuse kitsendamise mõtteks on vältida olukordi, kus abielupooltel tekivad üksteise vastu kergesti nõuded, ja hoida seeläbi abielusuhteid püsivana.¹⁴⁷ Alexander Lüderitz leiab, et vähendatud vastutusstandardi kehtestamine on õigustatud, kuna iga abikaasa valib oma partneri ise ning peab teda aktsepteerima sellisena, nagu ta on.¹⁴⁸ Autori arvates on lisaks PKS §-le 20 ka VÕS § 104 lg 6 osas Saksa õiguses olemas analoogne säte BGB § 277 kujul. Stefan Grundmann on selle normi osas leidnud, et oma asjades aetav hoolsus on tavalise hoolsuse alaliik, mis asub raskusastme poolest viimasest madalamal.¹⁴⁹ Sarnaselt VÕS § 104 lg-s 6 sätestatule on Saksa õiguskirjanduses leitud, et oma asjades aetav hoolsus tõrjub kõrvale tavalise hoolsuse, ent kui isiku tegu on objektiivselt raskelt hooletu, siis ei vabane ta vastutusest.¹⁵⁰ Sama järeldus kehtib Reinhard Voppeli arvates ka tahtluse osas.¹⁵¹ Georg Caspers on leidnud, et oma asjades aetav hoolsus saab ainult isiku vastutust piirata, mitte seda laiendada.¹⁵² Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kui võlgnik ajab oma asju hoolsamalt kui seda nõuab tavaline käibes vajalik hoolsus, siis kohaldub temale kõigest tavaline hoolsus, mitte sellest kaugemale ulatuv isiklik standard.¹⁵³ Samuti on asutud seisukohale, et BGB §-d 1359 ja 277 kohalduvad ka abikaasa süülise käitumise korral.¹⁵⁴ Saksa õiguskirjanduses on PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435

¹⁴⁶ Voppel, R. BGB § 1359, Rn. 10. – Coester, M. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 4: Familienrecht: §§ 1353–1362 (Wirkungen der Ehe im Allgemeinen). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2024.

¹⁴⁷ Voppel, R. Staudingers Kommentar zum BGB § 1359, Rn-d. 5 ja 6.

¹⁴⁸ Lüderitz., A. Perekonnaõigus. Õpik. Tallinn: Juura 2005, lk 82, äärenumber 256.

¹⁴⁹ Grundmann, S. BGB § 277 Rn. 1. – Krüger, W. (hrsg.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 2: §§ 241–310. 9. Auflage 2022. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.

¹⁵⁰ Schulze, R. BGB § 277 Rn. 4. – Schulze, R. (hrsg.). NomosHandkommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Buch 2: §§ 241–310. 12. Auflage 2023. Verlag C.H.Beck GmbH & Co. KG 2025.

¹⁵¹ Voppel, R. Staudingers Kommentar zum BGB § 1359, Rn. 10.

¹⁵² Caspers, G. BGB § 277, Rn. 3. – Löwisch, M. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: BGB §§ 255–304 (Leistungsstörungsrecht 1). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2019.

¹⁵³ Schulze, R. HK-BGB § 277 Rn. 3.; samuti vt Roth, A. MüKoBGB § 1359 Rn. 6.

¹⁵⁴ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn-d. 2 ja 13. Vt ka Lüderitz., A, lk 82, äärenumber 256.

osas leitud, et abikaasa ei vastuta mitte iga ühisvara vähendava hooletu teo eest, vaid hoopis oma asjades aetava hoole eiramise korral.¹⁵⁵ Autori hinnangul on Saksa õiguskirjanduses jõutud väga sarnasele järeldusele, võrreldes sellega, mille autor tegi Eesti õiguskirjandust uurides. Ainus erisus on selles, et Saksa õiguse kohaselt saab oma asjades aetav hoolsus abikaasa vastutust vaid piirata, mitte laiendada. Autori arvates võiks seda reeglit kohaldada ka PKS § 34 lg 3 puhul. Ka Eesti õiguses on oma asjades aetava hoolsuse mõte abikaasa vastutust vähendada, nagu autor varasemalt leidis. Kui abikaasa isiklik standard on range ning ületab VÕS § 104 lg 3 kohast hooletust, siis peaks tema süü olemasolu PKS § 34 lg 3 mõttes hindama siiski VÕS § 104 lg 3 järgi. Vastasel juhul mõjuksid PKS § 20 ja VÕS § 104 lg 6 kohusetundlikule abikaasale koormavana.

Kokkuvõtlikult järeldub, et PKS § 34 lg 3 olukorras võib abikaasa vastutus olla välistatud seetõttu, et ühe abikaasa rikkumise põhjustas VÕS § 101 lg 3 mõttes teine abikaasa. VÕS § 101 lg 3 välistab abikaasa vastutuse nii süülike käitumise kui ka teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu puhul. Kui abikaasa teeb PKS § 34 lg 3 mõttes teise abikaasa tahteavalduseta tehingu, siis võib olla tema vastutus olla välistatud vabandatavuse alusel VÕS § 103 lg 2 mõttes. See eeldab, et rikkumine oli tingitud vääramatust jõust. Kui abikaasa käitub PKS § 34 lg 3 mõttes süülike, siis on tema vastutus välistatud süü puudumise korral. Abikaasa süü puudub siis, kui ta järgib PKS § 20 ja VÕS § 104 lg-st 6 tulenevalt oma asjades aetavat hoolsusstandardit, mis tõrjub VÕS § 104 lg 3 kohase hooletuse kõrvale. Hooletus VÕS § 104 lg 3 mõttes tuleb siiski süü tuvastamisel aluseks võtta, kui abikaasa isiklik standard ületab VÕS § 104 lg 3 kohast käibes vajalikku hoolt. Kui abikaasa käitub aga objektiivselt VÕS § 104 lg-te 4 ja 5 mõttes raskelt hooletult või tahtlikult, on süü olemas.

¹⁵⁵ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn-d. 2 ja 13.; Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 3.

2. ÜHISVARA VÄHENEMISE HÜVITAMISE NÕUDE SISU

2.1. Ühisvara vähenemise hüvitamise nõue kui õiguskaitsevahend

VÕS § 101 lg 1 sätestab, et kui võlgnik on kohustust rikkunud, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist, oma võlgnetava kohustuse täitmisest keelduda, nõuda kahju hüvitamist, taganeda lepingust või öelda leping üles, alandada hinda ning rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral nõuda viivist. Selleks, et PKS § 34 lg 3 kohase nõude sisu analüüsida, tuleb välja selgitada, millise õiguskaitsevahendiga on tegemist.

PKS § 34 lg 3 sõnastus sellele küsimusele vastust ei anna, kuid sätte sisu, mis mainib vara vähenemise hüvitamist ning hüvitist, viitab autori hinnangul kahju hüvitamise nõudele. Riigikohus ei ole üheski PKS § 34 lg 3 kohases lahendis öelnud, millise õiguskaitsevahendiga on tegu.¹⁵⁶ Ometi on Riigikohus perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule esitatud märkuste ja ettepanekute seas öelnud, et PKS § 34 lg 3 on perekonna siseküsimusi reguleeriv ühe abikaasa kahju hüvitamise nõudeõigus teise abikaasa vastu.¹⁵⁷ Ka ringkonnakohtu praktikas on leitud, et PKS § 34 lg 3 kujutab endast kahju hüvitamise nõuet.¹⁵⁸ Autori hinnangul kehtib Saksa õiguskirjanduses Riigikohtu seisukoha ja ringkonnakohtu praktikaga võrreldes sarnane lähenemine. Nii on Christof Münch PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435 osas leidnud, et BGB § 1435 alusel hüvitise maksmise kohustus on ühe abikaasa kahju hüvitamise kohustus teise ees.¹⁵⁹ Autori hinnangul võib eeltoodust järeldada, et PKS § 34 lg 3 on kahju hüvitamise nõue.

¹⁵⁶ RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96, p-d 16 ja 17; RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p-d 21–26; RKTko 13.12.2017, 2-15-15138/56, p 26; RKTko 27.09.2017, 2-15-9288/60, p-d 18 ja 19.

¹⁵⁷ Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 546 SE seletuskirja lisa esimese lugemise juurde. Kooskõlastamise ja avaliku konsultatsiooni käigus esitatud märkused ja ettepanekud. *Sine loco, sine anno*, Riigikohus (RK), punkt 2., lk 17. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/be809fb2-34b3-4079-aa84-807c020db2b4/perekonnaseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus/> (27.04.2025).

¹⁵⁸ TlnRnKo 29.01.2019, 2-14-10660/86, p 20.3.

¹⁵⁹ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn-d. 10. ja 13.

2.2. Ühisvara vähenemine

PKS § 34 lg 3 kohane kahju hüvitamise nõue tuleb kõne alla vaid juhul, kui ühisvara on vähenenud. Selleks, et õigesti hinnata, millal on ühisvara PKS § 34 lg 3 mõttes vähenenud, tuleb esmalt tuvastada, milles seisneb ühisvara olemus ning kuidas mõjutab see PKS § 34 lg 3 kohase kahju hüvitamise nõude maksmapanekut.

PKS § 26 lg 1 sätestab, et abikaasa ei saa käsutada oma osa ühisvaras ega üksikus ühisvarasse kuuluv asemes. Abikaasal ei ole õigust nõuda varaühisuse kestel ühisvara jagamist. Riigikohtu hinnangul väljendab see säte ühisvara ühtsuse põhimõtet.¹⁶⁰ Riigikohus leidis viidatud kaasuses, et PKS §-de 26 lg 1, 28 lg 1 ja 29 lg 1 järgi on mõlemal abikaasal kuni ühisvara jagamiseni ühine õigus ühisvarale tervikuna ning seda õigust ei saa kuidagi osadeks jaotada.¹⁶¹ Seepärast on ühisvara abikaasade muust varast eraldiseisev erivara.¹⁶² Abikaasa peamine varaline õigus enne ühisvara jagamist on nõuda varaühisuse lõppemisel ühisvara jagamist ning saada PKS § 37 lg-te 1 ja 3 mõttes pool ühisvarasse kuulunud esemete väärtusest.¹⁶³ Riigikohus on mitmes kasutuseelise hüvitamise kaasuses selgitanud, kuidas mõjutab ühisvara eripära abikaasadevahelise varalise nõude maksmapanekut.¹⁶⁴ Varasemates lahendites on leitud, et ühisvara eripärast tingituna ei saa abikaasad esitada kasutuseelise hüvitamise nõuet üksteise vastu, vaid selle nõude lahendamine tuleb edasi lükata ühisvara jagamiseni.¹⁶⁵ Ühe hilisema lahendiga jättis Riigikohus selle seisukoha sisuliste põhjendusteta kõrvale, leides et kasutuseelise hüvitamise nõude esitamine abikaasade vahel enne ühisvara jagamist on siiski võimalik.¹⁶⁶ PKS § 34 lg 3 kontekstis ühtib Riigikohtu praktika autori hinnangul varasema ehk ühisvara eripäral tugineva käsitlemisega. Nii on Riigikohus leidnud, et PKS § 34 lg 3 kohane nõue tuleb maksuma panna just ühisvara jagamise käigus.¹⁶⁷ Ka maa- ja ringkonnakohtu praktikas on arvukalt näiteid sellest, kuidas PKS § 34 lg 3 kohase nõude

¹⁶⁰ RKTko 07.06.2023, 2-20-18256/34, p 11.3.

¹⁶¹ RKTko 07.06.2023, 2-20-18256/34, p 11.3. Vt samuti RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 24.

¹⁶² RKTko 07.06.2023, 2-20-18256/34, p 11.3.

¹⁶³ RKTko 07.06.2023, 2-20-18256/34, p 11.3. Vt samuti RKTko 22.06.2022, 2-20-13586, p-d 24. ja 24.2.

¹⁶⁴ Vt nt RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96 ja RKTko 26.09.2012, 3-2-1-93-12.

¹⁶⁵ RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96, p 14.; RKTko 26.09.2012, 3-2-1-93-12, p 19.

¹⁶⁶ RKTko 19.06.2024, 2-17-15677/175, p-d 19.3.–19.5.

¹⁶⁷ RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96, p-d 16–18, aga eriti p 18.

esitamist on peetud võimalikuks just ühisvara jagamisel.¹⁶⁸ Sarnane lähenemine kehtib autori meelest ka Saksa õiguses. Nii on Saksa õiguskirjanduses PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435 osas leitud, et selle nõude saab panna maksma alles pärast ühisvara varasuhte lõppu.¹⁶⁹ Autor pooldab seisukohta, et kuivõrd ühisvara on jagamatu erivara, siis tuleks PKS § 34 lg 3 kohane varaline nõue lahendada ühisvara jagamisel. Riigikohus on küll ühes kasutuseelise hüvitamise lahendis sellest järeldusest kõrvale kaldunud, kuid autori hinnangul muutis Riigikohus oma seisukohta detailsete põhjendusteta. Isegi kui kasutuseelise hüvitamise kontekstis on selline praktikamuutus õigustatud, siis ei peaks see autori hinnangul väärama PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas võetud läbivat ning järjepidevat seisukohta, mille kohaselt tuleb ühisvara eripärase olemuse tõttu PKS § 34 lg 3 kohane nõue esitada ja lahendada just ühisvara jagamise käigus.

PKS § 34 lg 3 kohase kahju hüvitamise nõude saab esitada siis, kui ühisvara on vähenenud. Seega tõstatub küsimus, millisel viisil tuleb PKS § 34 lg 3 olukorras tuvastada ühisvara vähenemine. VÕS § 127 lg 1 sätestab, et kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Riigikohtu hinnangul tuleneb VÕS § 127 lg-st 1 diferentsihüpooteesi põhimõte.¹⁷⁰ Diferentsihüpootees on vahend, millega tehakse Eesti õiguses kindlaks, kas kahju hüvitamist nõudvale isikule on tekkinud kahju.¹⁷¹ Diferentsihüpooteesi rakendamiseks tuleb võrrelda isiku tegelikku ja sellist varalist seisundit, kus ta viibinuks, kui kohustust poleks rikutud.¹⁷² Autor leiab, et kuna ka PKS § 34 lg 3 on kahju hüvitamise nõue, siis tuleb ühisvara vähenemine kui kahju tekkimine kindlaks teha VÕS § 127 lg 1 kohase diferentsihüpooteesi kohaldamise kaudu.

Järgmine küsimus on selles, milliste kriteeriumitega tuleb arvestada ühisvarale PKS § 34 lg 3 mõttes tekkinud kahju ulatuse kindlaksmääramisel. Riigikohtu hinnangul tuleneb VÕS § 127 lg-st 1 üldine põhimõte, et kannatanule tuleb hüvitada kogu kahju.¹⁷³ Karin Sein leiab, et see reegel ei ole aga absoluutne ning teatud juhtudel on õigustatud hüvitada kahju kandnud isikule tekkinud

¹⁶⁸ TlnRnKo 29.01.2019, 2-14-10660/86, p 20.3; TlnRnKm 15.03.2021, 2-20-5750/33, p 12; HMKo 09.04.2020, 2-16-1255/91, p 50.1 ja samas asjas TlnRnKo 27.11.2020, 2-16-1255/103, p 106.; HMKo 18.09.2015, 2-15-3338/37, otsuse lk 22. Autor märgib, et kohtulahend ei ole numereeritud.

¹⁶⁹ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 13. Samuti vt Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn. 16.

¹⁷⁰ RKTko 09.10.2013, 3-2-1-100-13, p 13.

¹⁷¹ RKTko 12.02.2025, 2-20-11558/69, p 19.; RKTko 09.10.2013, 3-2-1-100-13, p 13.

¹⁷² RKTko 03.03.2014, 3-2-1-197-13, p 22; RKTko 17.10.2013, 3-2-1-110-13, p 16.

¹⁷³ RKTko 20.12.2017, 2-15-10683/64, p 22.; RKTko 20.04.2016, 3-2-1-15-16, p 32.

kahju vaid osaliselt.¹⁷⁴ Näiteks sätestab VÕS § 127 lg 2, et kahju ei kuulu hüvitamisele ulatuses, milles kahju ärahoidmine ei olnud selle kohustuse või sätte eesmärgiks, mille rikkumise tagajärjel kahju hüvitamise kohustus tekkis. Riigikohtu hinnangul reguleerib see säte olukordi, kus isik rikub mõnd normi või kohustust, selle tulemusena kannab võlausaldaja kahju, ent tekkinud kahju on taoline, mida rikutud norm või kohustus ei pidanud üldsegi üldsegi ära hoidma.¹⁷⁵ Samuti piirab tekkinud kahju ulatust VÕS § 127 lg 3, mis takistab Riigikohtu hinnangul lepingulist kohustust rikkunud võlgnikult sellise kahju nõudmist, mis oli temale ettenägematu.¹⁷⁶ Karin Sein rõhutab, et VÕS § 127 lg 3 piirab hüvitatava kahju ulatust üksnes lepingulise vastutuse korral.¹⁷⁷ Kahjuhüvitise ulatust vähendab ka VÕS § 127 lg 4, mille kohaselt peab isik kahju hüvitama üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg (põhjuslik seos). Riigikohtu hinnangul on VÕS § 127 lg 4 mõtte piirata tekkinud kahju ulatust olukordades, kus võlausaldajale tekib küll kahju, ent kahju kaasa toonud asjaolu ei olnud kuidagi seotud võlgniku tegevusega või kui kahju tingib küll võlgniku käitumine, ent mõni teine asjaolu oleks hiljem ikkagi samasuguse kahju põhjustanud.¹⁷⁸ Kahju ulatust reguleerib ka VÕS § 127 lg 5, mille kohaselt tuleb kahjuhüvitisest maha arvata igasugune kasu, mida kahjustatud isik sai kahju tekitamise tagajärjel, eelkõige tema poolt säästetud kulud, välja arvatud juhul, kui kasu mahaarvamine oleks vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga. Riigikohtu seisukoha järgi omandab VÕS § 127 lg 5 oma mõtte näiteks olukordades, kus rikkuja tekitab võlausaldajale kahju ning selle rikkumise tõttu tekib võlausaldajal mõni nõue ka kolmanda isiku vastu.¹⁷⁹ Sellises olukorras tuleb kahju ulatuse kindlaksmääramisel arvestada ka kolmanda isiku vastu suunatud nõudega, et võlausaldaja ei rikastuks.¹⁸⁰

Autor järeldab eeltoodust, et PKS § 34 lg 3 olukorras tuleb rikkujast abikaasal VÕS § 127 lg 1 kohaselt hüvitada ühisvara vähenemine reeglina täies ulatuses. Kahju hüvitamise kohustus võib aga teatud juhtudel olla piiratud. See tuleb kõne alla juhtudel, kui abikaasa tekitab VÕS § 127 lg 2 mõttes ühisvarale taolist kahju, mille eest PKS § 34 lg 3 ühisvara üldse ei kaitsegi. Kahjuhüvitis

¹⁷⁴ Sein, K. VÕSK § 127/4.2.

¹⁷⁵ RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-05, p 13.

¹⁷⁶ RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-05, p 13.

¹⁷⁷ Sein, K. VÕSK § 127/4.6.1. ja 4.7.

¹⁷⁸ RKTko 06.05.2015, 3-2-1-38-15, p 19.

¹⁷⁹ RKEko 22.02.2013, 3-1-1-106-12, p 57.; RKTko 09.12.2009, 3-2-1-134-09, p 11.

¹⁸⁰ RKTko 09.12.2009, 3-2-1-134-09, p 11.

võib olla väiksem ka VÕS § 127 lg 4 alusel, näiteks kui ühisvara küll väheneb, ent kahju ei olnud tingitud rikkujast abikaasast või kui seesama kahju oleks tekkinud niikuinii. Kahjuhüvitist võib olla tarvis piirata ka juhul, kui abikaasa rikkumise tõttu toimub kasusaamine VÕS § 127 lg 5 mõttes. Autor on seisukohal, et VÕS § 127 lg-t 3 ehk kahju ettenähtavust ei tule PKS § 34 lg 3 olukorras kahju ulatuse määramisel hinnata. VÕS § 127 lg 3 tuleb kõne alla lepingulise võlasuhte puhul, ent PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe tekib seaduse alusel, nagu autor leidis alapeatükis 1.1.

Kokkuvõtlikult tuleneb eelnevast, et abikaasa saab PKS § 34 lg 3 kohase nõude ühisvara eripärast tingituna maksma panna ainuüksi ühisvara jagamisel. Ühisvara vähenemist ehk kahju tekkimist tuleb hinnata VÕS § 127 lg-st 1 tuleneva diferentsihüpoteesi kaudu. Reeglina tuleb rikkujast abikaasal hüvitada kogu ühisvara vähenemine, ent VÕS § 127 lg-tes 2, 4 ja 5 sätestatud juhud võivad hüvitatava kahju ulatust ka piirata.

2.3. Ühisvarale kahju tekkimine diferentsihüpoteesi kohaselt

PKS § 34 lg 3 tuleb kohaldamisele vaid juhul, kui ühisvarale on tekkinud kahju. Ühisvarale tekkinud kahju tuvastamiseks tuleb rakendada VÕS § 127 lg-st 1 tulenevat diferentsihüpoteesi. Küsimus on, kuidas tuleb just PKS § 34 lg 3 kontekstis diferentsihüpoteesi kohaldada ning millal on diferentsihüpoteesi järgi tekkinud PKS § 34 lg 3 mõttes kahju. Autorile teadaolevalt ei ole seda küsimust Eesti ega Saksa õiguskirjanduses või kohtupraktikas uuritud. Riigikohus on üldise suundumusena leidnud, et diferentsihüpoteesi rakendamiseks tuleb võrrelda isiku tegelikku ja sellist varalist seisundit, kus ta viibinuks, kui kohustust poleks rikutud.¹⁸¹ Kahju on tekkinud, kui isiku tegelik varaline seisund on selles võrdluses halvem.¹⁸² Seega on Riigikohtu praktikas peetud diferentsihüpoteesi kohaldamisel oluliseks võrrelda konkreetse isiku varalisi positsioone. Autori hinnangul ei saa aga abikaasa kui isiku varalisi positsioone PKS § 34 lg 3 olukorras kahju tekkimise tuvastamiseks võrrelda, sest ühisvara on jagamatu erivara, kus ühel abikaasal ei ole oma isiklikku osa ega oma isiklikku varalist positsiooni.¹⁸³ Seepärast leiab autor, et PKS § 34 lg 3

¹⁸¹ RKTko 03.03.2014, 3-2-1-197-13, p 22; RKTko 17.10.2023, 3-2-1-110-13, p 16.

¹⁸² RKTko 17.10.2023, 3-2-1-110-13, p 16.

¹⁸³ RKTko 07.06.2023, 2-20-18256/34, p 11.3.

olukorras tuleb diferentsihüpoteesi mugandada ning võrrelda omavahel just ühisvara varalist olukorda ehk selle väärtust. Diferentsihüpoteesi rakendamiseks tuleb võrrelda ühisvara tegelikku väärtust abikaasa süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu järgselt olukorraga, kus abikaasa ei oleks süüliselt käitunud ega teinud teise abielupoole tahteavalduseta tehingut. Kui ühisvara tegelik väärtus on väiksem kui see olnuks rikkumisest hoidumise puhul, siis on PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud.

Järgmine küsimus on, millise aja seisuga tuleb diferentsihüpoteesi kohaselt hinnata, kas ühisvarale on tekkinud PKS § 34 lg 3 mõttes kahju. Autor ilmestab selle probleemi olemust näite varal: Abikaasade ühisvara väärtus on TsÜS § 65 järgi 500 000 eurot. Üks abikaasa hävitab või võõrandab teise abielupoole tahteavalduseta ühisvarasse kuulunud auto, mille väärtus on 20 000 eurot. Selle tulemusena väheneb ühisvara väärtus 20 000 euro võrra. Nüüd on ühisvara väärtus 480 000 eurot (500 000 – 20 000). Järgmisel päeval õnnestub rikkujast abikaasal teha soodne tehing, mille tulemusena suureneb ühisvara väärtus 30 000 euro võrra. Seega nüüd on ühisvara väärtus 510 000 eurot (480 000 + 30 000), kuigi ühisvara väärtus alles äsja vähenes abikaasa rikkumise tõttu 20 000 euro võrra. Kuni ühisvara jagamiseni abikaasa ühisvara rohkem ei vähenda, mistõttu vara jagamise hetkel on selle väärtus 510 000 eurot. Autor leiab, et kui selle näite puhul rakendada diferentsihüpoteesi kohe abikaasa rikkumise järgselt ning enne soodsa tehingu tegemist, siis on PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud, sest ühisvara väärtus on 20 000 euro võrra vähenenud. Kui aga diferentsihüpoteesi kohaldada ühisvara jagamise hetkeseisuga, siis on ühisvara väärtus rikkumisele eelneva ajaga võrreldes hoopis suurem, mistõttu PKS § 34 lg 3 ei kohalduks.

Eesti kohtupraktikas on autorile teadaolevalt käsitletud seda küsimust kolmes lahendis.¹⁸⁴ Neist esimene puudutas olukorda, kus üks abikaasa võõrandas abielu ajal teise abielupoole tahteavalduseta ühisvarasse kuulunud matkabussi.¹⁸⁵ Lahendist nähtub, et kohtu hinnangul tekkis PKS § 34 lg 3 mõttes ühisvarale kahju sel hetkel, mil rikkujast abikaasa tehingu tegi.¹⁸⁶ Teises kaasuses võõrandas abikaasa samuti teise abielupoole tahteavalduseta ühisvarasse kuulunud sõiduki ning ka sellel juhul hindas ringkonnakohus ühisvarale PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkimist sõiduki võõrandamise hetkeseisuga.¹⁸⁷ Ühel juhul on aga kohtupraktikas asutud täiesti

¹⁸⁴ PMKo 22.05.2019, 2-17-7405/71; TlnRnKo 07.02.2019, 2-17-11744/99; HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31.

¹⁸⁵ PMKo 22.05.2019, 2-17-7405/71, p 8.

¹⁸⁶ PMKo 22.05.2019, 2-17-7405/71, p 8.

¹⁸⁷ TlnRnKo 07.02.2019, 2-17-11744/99, p 10.9.

vastupidisele järeldusele. Nii on Harju Maakohus arutanud kohtuasja, kus üks abikaasa nõudis PKS § 34 lg 3 alusel teiselt ühisvara vähenemise eest hüvitist, kuna viimane kasutas hageja nõusolekuta ühisvarasse kuulunud raha, et katta oma isiklike õpinguid.¹⁸⁸ Kohus leidis, et ühisvara ei olnud selles olukorras vähenenud.¹⁸⁹ Autori hinnangul on maakohtu argumentatsioon värvikas ning väärib seetõttu tsitaadina väljatoomist: „On kahetsusväärne, kui üks abikaasa ei toeta teise abikaasa hariduse omandamist, kuna kummagi abikaasa haridustase ilmselgelt mõjutab kogu perekonna tulevast sissetulekut, seda eelduslikult suurendades. Isegi juhul, kui selleks hetkeks oli tõenäoline, et abikaasadel ühist tulevikku ees ei ole, siis on neil ühine laps ning mõlema last kasvatava vanema elatustaseme tõstmine on kindlasti mõlema abikaasa huvides. Seega ei saa kuidagi jõuda järeldusele, et tegemist on pikas perspektiivis ühisvara vähendava tehinguga.“¹⁹⁰ Võrdlusena toob autor välja, et ka Saksa õiguses hinnatakse PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435 osas ühisvarale kahju tekkimist rikkumise hetkeseisuga, nagu leiab Martin Löhnig.¹⁹¹ Sel põhjusel ei kao hüvitise maksmise kohustus, kui rikkujast abikaasal on õnnestunud kasulike tehingutega ühisvarale tekkinud kahju tasakaalustada.¹⁹²

Autori hinnangul tuleks ühisvarale kahju tekkimist PKS § 34 lg 3 mõttes diferentsihüpoteesi kohaselt hinnata kohe selle järgselt, kui abikaasa paneb toime rikkumise. Autor leiab, et kui ühisvara vähenemist hinnatakse ühisvara jagamise hetkeseisuga, siis avaneks rikkujast abikaasal sel moel võimalus valitseda ühisvara suuresti oma äranägemise järgi. Nii kaua, kuni ühisvara väärtus on selle jagamise hetkeks rikkumisele eelneva ajaga võrdne või isegi kõrgem, ei saaks abikaasale tema süülist käitumist ega teise abielupoole tahteavalduseta tehtud tehinguid ette heita, sest ühisvara pole vähenenud. Autor leiab, et selline lähenemine ei haaku abikaasade kohustusega teostada ühisvaraga seotud õigusi ühiselt ning valitseda seda korrapäraselt PKS § 28 lg-te 1 ja 3 mõttes. Seda reeglit ei väära autori arvates ka abikaasa õilsad kavatsused, nagu näiteks enda isiklik harimine perekonna tulevaseks hüvanguks.

Ühisvarale kahju tekkimise tuvastamine diferentsihüpoteesi kaudu on autori hinnangul probleemne olukorras, kus rikkujast abikaasa teeb teise abikaasa tahteavalduseta tehingu. Autori

¹⁸⁸ HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31, p 13.

¹⁸⁹ HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31, p 13.

¹⁹⁰ HMKo 01.12.2022, 2-21-19125/31, p 13.

¹⁹¹ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn. 10.

¹⁹² Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn. 10.; Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 12..

arvates tekivad need probleemid PKS § 31 lg 1 tõttu, mis sätestab, et abikaasa nõusolekuta ühisvara hulka kuuluvate esemetega tehtud mitmepoolne tehing on tühine. Sättest tulenevat keerukust ilmestab järgmine näide: Abikaasa võõrandab teise abielupoole tahteavalduseta ühisvarasse kuuluva auto kolmandale isikule. PKS § 31 lg 1 alusel on see tehing tühine. Täpsemalt on sellisel juhul tühine just abikaasa käsutustehing, nagu on leidnud ka Riigikohus.¹⁹³ TsÜS § 6 lg 3 kohaselt tehakse õigusmuudatusi käsutustehinguga. Riigikohtu hinnangul ei saa aga tühise käsutustehinguga soovitud õigusmuudatust teha, näiteks anda üle omandit.¹⁹⁴ Seega ei ole autori näite puhul abikaasa tehingu teisele poolele auto omandit kehtiva käsutustehinguga üle andnud, auto ei ole omanikku vahetanud ja kuulub jätkuvalt ühisvara hulka. Sellises olukorras on Riigikohtu praktika kohaselt teisel abikaasal võimalik ühisvarasse kuuluv auto kas AÕS § 80 lg 1 alusel vinditseerida või nõuda selle tagastamist soorituskondiksiooni ehk VÕS §-de 1028 jj alusel.¹⁹⁵ Autori hinnangul on võimalik väita, et kirjeldatud näite puhul ei ole diferentsihüpoteesi järgi PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud, sest ühisvara tegelik seisund ning selle seisund olukorras, kus autot ei oleks võõrandatud, on samaväärsed – auto kuulub ühisvarasse. Sellisel juhul ei saaks ka PKS § 34 lg 3 kohalduda. Eeltoodust tõstatub küsimus, kas ühisvarale tekib PKS § 34 lg 3 mõttes kahju, kui abikaasa saab PKS § 31 lg-st 1 tulenevalt tugineda käsutustehingu tühisusele. Seda probleemi on käsitletud ka Eesti kohtupraktikas. Ühes lahendis leidis ringkonnakohus, et kui üks abikaasa võõrandab teise tahteavalduseta ühisvarasse kuuluva sõiduauto, siis on teisel abikaasal õigus vabalt valida, kas ta soovib nõuda sõiduki tühise käsutustehingu tõttu ühisvarasse tagasi või rahuldub ta PKS § 34 lg 3 kohase hüvitisega.¹⁹⁶ Ka olukorras, kus üks abikaasa on loovutanud teise poole nõusolekuta ühisvarasse kuuluva nõude, saab teine abikaasa ringkonnakohtu hinnangul ise otsustada, kas ta nõuab PKS § 31 lg 1 järgi tühise käsutustehingu tõttu loovutatu ühisvarasse tagasi alusetu rikastumise sätete alusel või soovib ta PKS § 34 lg 3 kohast kahju hüvitamist.¹⁹⁷ Autori hinnangul on ringkonnakohus näinud PKS § 34 lg-st 3 ja PKS § 31 lg-st 1 tulenevaid nõudeid alternatiividena, mille seast saab abikaasa ise ühe välja valida. Viidatud lahenditest nähtub, et ringkonnakohtu vaatepunktist ei too PKS § 31 lg 1 kaasa olukorda,

¹⁹³ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p-d 13.2., 13.3. ja 23.2.

¹⁹⁴ RKTko 11.04.2006, 3-2-1-164-05, p 11.; RKTko 01.09.2004, 3-2-1-90-04, p 18.; RKTko 04.12.2019, 2-15-13695/129, p-d 18–20.

¹⁹⁵ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p 27.3. Samuti vt RKTko 20.12.2005, 3-2-1-136-05, p-d 22 ja 23.

¹⁹⁶ TlnRnKo 21.11.2014, 2-13-52042/51, p-d 33–34.

¹⁹⁷ TlnRnKm 14.06.2022, 2-20-9706/37, p-d 10.–10.2. ning TlnRnKo 17.06.2020, 2-17-15078/69, p 13.

kus ühisvara vähenemine ehk PKS § 34 lg 3 kohaldamise eeldus oleks täitmata. Vastasel juhul ei saaks kohus öelda, et abikaasa võib nende sätete vahel vabalt valida. Paraku ei ole aga kohus lahendis esitatud seisukohti põhjendanud ega analüüsinud just diferentsihüpoteesi kaudu, kas ja miks oli nendes kaasustes PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud.

Saksa õiguses leiab Martin Löhnig, et kui abikaasa teeb teise poole nõusolekuta tehingu, mis on BGB §-de 1423 jj tõttu kehtetu, siis väheneb ühisvara juba sellega, kui abikaasa täidab kolmanda isiku ees võetud kohustuse ühisvara arvelt.¹⁹⁸ Christof Münch on jõudnud aga konkureerivate seisukohale, leides, et ainuüksi tehingu tegemine ning ühisvara arvelt kohustuse täitmine ei too veel kaasa ühisvara vähenemist, vaid kahju tekib alles siis, kui kolmanda isiku vastu ei saa nõuet maksma panna või kui see nõue ei viiks võrdväärse hüvitiseni.¹⁹⁹ Neidki seisukohti ei ole autori hinnangul süvitsi põhjendatud. Samuti ei ole Saksa õiguskirjanduses analüüsitud seda küsimust just diferentsihüpoteesi vaatenurgast.

Autor on seisukohal, et ühisvarale tekib PKS § 34 lg 3 mõttes kahju, kui abikaasa saab PKS § 31 lg-st 1 tulenevalt tugineda käsutustehingu tühisusele, kuigi diferentsihüpotees kahju tekkimist ei näita. See kahju tekib autori meelest hetkel, mil tehingu teinud abikaasa täidab kolmanda isiku ees võetud kohustuse, näiteks annab talle üle ühisvarasse kuuluva auto. Autori hinnangul ei ole veenvat põhjust, miks peaks PKS § 31 lg-s 1 sätestatu tähendama, et PKS § 34 lg 3 mõttes ei ole kahju tekkinud. Selline lähenemine ei lahendaks ühtegi õiguslikku probleemi, vaid võtaks lihtsalt mitte-rikkujast abikaasal võimaluse PKS § 34 lg 3 ja PKS § 31 lg 1 vahel valida. Autor leiab, et teine abikaasa peab saama nende sätete vahel valida, sest tema positsioon ühisvara vähendamise järgselt on juba niigi keeruline. Seepärast ei tuleks tema olukorda õiguskaitsevahendite piiramisega veelgi enam raskendada.

Kokkuvõtlikult järeldub, et PKS § 34 lg 3 olukorras tuleb diferentsihüpoteesi rakendamiseks võrrelda ühisvara tegelikku väärtust rikkumise järgselt olukorraga, kus rikkumist ei oleks toimunud. Kui ühisvara tegelik väärtus on selles võrdluses väiksem, siis on PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud. Ühisvara vähenemist tuleb hinnata kohe abikaasa rikkumise järgselt, mitte alles ühisvara jagamisel. Olukorras, kus teise abikaasa tahteavalduseta tehtud käsutustehing on PKS §

¹⁹⁸ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435 Rn. 11.

¹⁹⁹ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn 11.

31 lg 1 alusel tühine, on ühisvarale tekkinud PKS § 34 lg 3 mõttes kahju. Sellisel juhul tuleb diferentsihüpotees jätta kõrvale, kuna see viib ebaõige tulemuseni.

2.4. Ühisvarale tekkinud kahju ulatuse piiramine normi eesmärgi ja põhjusliku seose teel

PKS § 34 lg 3 alusel tuleb abikaasal hüvitada vaid selline ühisvarale tekkinud kahju, mis on VÕS § 127 lg 2 kohase kaitse-eesmärgiga hõlmatud ning VÕS § 127 lg 4 mõttes abikaasa rikkumisega põhjuslikus seoses. Autor käsitleb neid sätteid ühes alapeatükis, kuna autori hinnangul ilmneb PKS § 34 lg 3 kohaldamise praktikas nii normi eesmärgi kui ka põhjusliku seose peamine tähtsus ühes kindlas kaasusgrupis – need on juhud, kus ühisvara väheneb selle valitsemisel osaühingu kaudu.

Esmalt on tarvis uurida, kuidas tuleb PKS § 34 lg 3 olukorras tuvastada põhjuslik seos rikkumise ja ühisvara vähenemise vahel ning millal on see seos olemas. Autorile teadaolevalt ei ole põhjuslikku seost PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas sisuliselt uuritud. Ka Saksa õigusest ei leidnud autor sellekohast käsitlust. Riigikohtu üldise suunise kohaselt sõltub põhjusliku seose tuvastamine sellest, kas kahju tekitatakse teo või tegevusetusega.²⁰⁰ Aktiivse teo puhul uuritakse elimineerimismeetodi kaudu, kas hilisem sündmus ehk kahju oleks tekkinud, kui ajaliselt varasem sündmus ehk rikkumine ei oleks aset leidnud.²⁰¹ Kui rikkumise eemaldamisel kaob ka kahju, siis on põhjuslik seos olemas.²⁰² Tegevusetuse korral asendatakse asendamismeetodiga toimumata jäänud tegevus mõtteliselt ning hinnatakse, kas kahju oleks sellisel juhul jäänud saabumata.²⁰³ Kui teo juurdemõttlemisel langeb kahjulik tagajärg ära, siis on põhjuslik seos olemas.²⁰⁴ Autori hinnangul tähendab see PKS § 34 lg 3 kontekstis, et kui abikaasa teeb teise abielupoole tahteavalduseta tehingu, siis tuleb põhjusliku seose tuvastamiseks rakendada elimineerimismeetodit, sest tehingu saab teha vaid aktiivse teoga. Kui aga abikaasa käitub süüliselt, siis tulevad kõne alla nii elimineerimis- kui asendamismeetod, kuna süüliselt saab

²⁰⁰ RKTko 11.12.2013 3-2-1-129-13, p 23.; RKTko 08.01.2013 3-2-1-173-12, p 18.; RKTko 26.09.2006 3-2-1-53-06, p 11.

²⁰¹ RKTko 26.09.2006 3-2-1-53-06, p 11.

²⁰² RKTko 26.09.2006 3-2-1-53-06, p 11.

²⁰³ RKTko 08.01.2013 3-2-1-173-12, p 18.

²⁰⁴ RKTko 20.06.2018 2-14-50307/132, p 18.2.

käituda tegevusega, aga ka tegevusetuks jäädes, nagu autor leidis alapeatükis 1.2.1. Elimineerimismeetodi kohaselt on PKS § 34 lg 3 mõttes põhjuslik seos rikkumise ja kahju vahel olemas, kui abikaasa süülise käitumise või tehingu tegemise äramõtlemisel langeb ära ka ühisvara vähenemine. Asendamismeetodi järgi on PKS § 34 lg 3 mõttes põhjuslik seos rikkumise ja kahju vahel olemas, kui toimumata jäänud tegevuse juurdemõtlemisel ühisvara ei vähene.

Järgnev küsimus on, kuidas tuleb hinnata PKS § 34 lg 3 kaitse-eesmärki VÕS § 127 lg 2 mõttes ning millal on ühisvarale tekkinud kahju normi eesmärgiga hõlmatud. Autorile teadaolevalt ei ole ka normi kaitse-eesmärki PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas sisuliselt uuritud. Samuti ei leidnud autor teemakohast käsitlust ka Saksa õigusest. Karin Sein leiab, et VÕS § 127 lg 2 kohaldamiseks tuleb uurida, milliste võlausaldaja huvide kaitsmiseks rikutud norm loodi.²⁰⁵ Sama autori hinnangul ei saa VÕS § 127 lg 2 sisustamiseks pakkuda alati kehtivat reeglit või juhust, vaid konkreetse normi kaitse-eesmärki tuleb mõtestada selle normiga seotud tüüpjuhtumite kaudu.²⁰⁶ Riigikohus on üldise juhisenäidat leidnud, et ühe kriteeriumina tuleb normi kaitse-eesmärgi hindamisel küsida, kuivõrd oli tekkinud kahju mõistlikule inimesele ettenähtav.²⁰⁷ Enamasti ei ole VÕS § 127 lg 2 kaitse-eesmärgiga hõlmatud sellised kahjud, mis on mõistliku inimese vaatepunktist erakordsed.²⁰⁸ Samuti piirab VÕS § 127 lg 2 reeglina selliste kahjude hüvitamist, mille puhul põhjuslik seos rikkumise ning kahju tekkimise vahel on liialt kaugel.²⁰⁹ Autori hinnangul tuleb PKS § 34 lg 3 kontekstis VÕS § 127 lg 2 kohaldamiseks küsida, milliste nõuet esitava abikaasa huvide kaitsmiseks PKS § 34 lg 3 loodi. Autor ei saa aga anda ülevaatlikku vastust, milliste kahjude eest PKS § 34 lg 3 abikaasat kaitseb, sest Eesti kohtupraktikas ei ole seda küsimust autorile teadaolevalt kordagi uuritud. Seepärast ei ole ka välja kujundatud tüüpjuhtumeid, mis ilmestaksid, milline kahju on just PKS § 34 lg 3 kaitsega hõlmatud ja milline mitte. Järelikult tuleb juhinduda Riigikohtu üldistest suunistest, mis tähendab PKS § 34 lg 3 kontekstis seda, et säte ei kaitse nõuet esitavat abikaasat kahjude eest, mis on mõistlikule inimesele ettenägematud või erakordsed ning mis on rikkumisega liiga kauges põhjuslikus seoses.

²⁰⁵ Sein, K. VÕSK § 127/4.6.1.

²⁰⁶ Sein, K. VÕSK § 127/4.6.1. ja 4.9.

²⁰⁷ RKTko 26.10.2021, 2-19-7379/61, p 19.

²⁰⁸ RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-06, p 13.

²⁰⁹ RKHko 07.10.2015, 3-3-1-11-15, p 12.

PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas on põhjustanud sagedasi vaidlusi see, kui abikaasad on osäihingu osa ühised omajad, ent juhatuse liikmeks olev abikaasa teeb osäihingu varaga kas mõne tehingu või toimingu, mis muudab osäihingu varatuks.²¹⁰ Osanikest abikaasad on sellistel juhtudel sageli väitnud, et kuna rikkujast abikaasa vähendas osäihingu vara, siis vähenes seetõttu ka osa väärtus ning ühisvarale tekkis kahju.²¹¹ Eeltoodust tõstatub esimene küsimus, kas ühisvarasse kuuluva osa väärtuse vähenemise ja osäihingu varaga tehingu või toimingu tegemise vahel on põhjuslik seos VÕS § 127 lg 4 mõttes.

Autori hinnangul kerkib see probleem üles AÕS § 6 lg 2 teise lause tõttu, mis sätestab, et juriidilise isiku vara ega juriidiline isik ei saa kuuluda teistele isikutele. See tähendab praeguse küsimuse kontekstis, et osäihingu vara ei ole ühisvara; ühisvarasse kuulub vaid osäihingu osa. Autor leiab seetõttu, et kui abikaasa teeb ebasoodsaid tehinguid või toiminguid osäihingu varaga, siis tekitab ta kahju just osäihingule. Ühisvarale kui osäihingu osale kaasneb kolmanda isiku vara mõjutamise tõttu kahju vaid kaudselt ning aheltagajärjena. Riigikohus on üldise suundumusena aga leidnud, et põhjusliku seose tuvastamisel VÕS § 127 lg 4 mõttes ei oma tähtsust see, kas põhjuslik seos on otsene või kaudne, sest kõik põhjused on võrdväärsed.²¹² Niisamuti ei pea põhjuslik seos olema vahetu, vaid see võib kujutada endast ka sündmuste ahelat.²¹³ Neid seisukohti on kaudselt tunnustatud ka PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas. Nii on arutatud vaidlust, kus osäihingus juhatuse liikmeks olnud abikaasa võttis teise abielupoole teadmata vastu otsuse alustada ühingu likvideerimismenetlust.²¹⁴ Kohus leidis sisulisi põhjendusi esitamata, et likvideerimismenetluse algatamise kui abikaasa süülise käitumise ja ühisvarasse kuulunud osäihingu osa väärtuse vähenemise vahel oli põhjuslik seos olemas.²¹⁵ Autor on arvamusel, et osäihingu varaga tehingu või toimingu tegemine ning osäihingu osa väärtuse vähenemine on VÕS § 127 lg 4 mõttes põhjuslikus seoses. See järeldus ilmneb, kui rakendada eelviidatud kaasuses elimineerimismeetodit – eemaldades mõtteliselt likvideerimismenetluse algatamise, langeb ära

²¹⁰ TMKo 21.07.2020, 2-16-17884/87 ja samas asjas TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102; HMKo 31.08.2017, 2-14-55340/48 ja samas asjas TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61; TrtRnKo 12.04.2019, 2-14-62803/255; TlnRnKo 23.02.2017, 2-14-11930/83 ning samas asjas RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96; RKKKm 01.04.2021, 1-20-8130/9.

²¹¹ Vt nt TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p 2.3; TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61, p-d 3., 14. ja 78. ning analoogia korras RKKKm 01.04.2021, 1-20-8130/9, p-d 2, 4. ja 5.

²¹² RKTko 26.09.2006 3-2-1-53-06, p 11.

²¹³ RKTko 10.12.2003 3-2-1-125-03, p 27.

²¹⁴ TMKo 21.07.2020, 2-16-17884/87, p-d 7.2.1.–7.2.6. ja samas asjas TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p 11.1.1.

²¹⁵ TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p 11.1.1.

osaühingu osa kui ühisvara vähenemine. Põhjusliku seose olemasolu ei väära see, et kirjeldatud olukorras väheneb ühisvara kaudselt, mitte vahetult, sest kõik põhjuslikud seosed on võrdsed.

Järgmine küsimus on, kas kahju, mis tekib ühisvarale osaühingu varaga tehingu või toimingute tegemise tõttu, on hõlmatud PKS § 34 lg 3 kaitse-eesmärgiga VÕS § 127 lg 2 mõttes. Lõviosa osaühinguga seotud kaasustest on jäänud Eesti kohtupraktikas formaalsetel, enamasti hagiavaldusega seotud põhjustel rahuldamata, mistõttu ei saa neid püstitatud küsimuse lahendamisel kasutada.²¹⁶ Autorile teadaolevalt on asja sisulise arutamiseni jõutud vaid kahes vaidluses, ent neiski ei ole PKS § 34 lg 3 kaitse-eesmärgi VÕS § 127 lg 2 mõttes otsesõnu käsitletud. Ühes kaasuses PKS § 34 lg 3 kohane nõue rahuldati, kuna kohtu hinnangul vähendas abikaasa osaühingu osa kui ühisvara sellega, et ta võttis teise abielupoole teadmata vastu otsuse alustada osaühingu likvideerimismenetlust.²¹⁷ Teises kaasuses jäeti aga PKS § 34 lg 3 kohane nõue rahuldamata.²¹⁸ Hageja heitis kostjale ette, et viimane võõrandas osaühingule kuulunud korteriomandi ja auto teise abielu poole nõusolekuta ning et tehingud tehti osaühingule kahjulikel tingimustel.²¹⁹ Ringkonnakohus selgitas, et abikaasa ja juhatuse liikme tegevust ei saa omavahel võrdsustada.²²⁰ See tähendab, et kui juhatuse liikmeks olev abikaasa tekitab ühingu ees olevate kohustuste rikkumisega osaühingule kahju, siis vastutab ta just äriseadustiku (ÄS)²²¹ § 187 lg 2 alusel, mitte aga PKS § 34 lg 3 järgi.²²² Autor leiab, et PKS § 34 lg 3 ei kaitse abikaasat kahju eest, mis tekib ühisvarale osaühingu varaga tehingu või toimingute tegemise tõttu. ÄS sätestab juhatuse liikme kohustuste rikkumise ning osaühingule kahju tekkimise juhtumil väga täpsed õiguskaitsevahendid, mis arvestavad just ühinguõiguslike vaidluste eripäradega. Autori hinnangul ei olnud PKS § 34 lg 3 loomisel seadusandja eesmärgiks selle sättega ühinguõiguslike õiguskaitsevahendeid kuidagi täiendada või asendada.

Kokkuvõttes järeldab autor, et põhjuslik seos VÕS § 127 lg 4 mõttes on PKS § 34 lg 3 kohaldamisel olemas siis, kui abikaasa süülise käitumise või tehingu tegemise mõttelisel

²¹⁶ RKTko 01.11.2017, 2-14-11930/96, p-d 16–18.; RKTko 27.09.2017, 2-15-9288/60, p-d 18 ja 19.; TlnRnKo 29.01.2019, 2-14-10660/86, p 20.3.; HMKo 09.04.2020, 2-16-1255/91, p 50.2. ja samas asjas TlnRnKo 27.11.2020, 2-16-1255/103, p 106.

²¹⁷ TMKo 21.07.2020, 2-16-17884/87, p-d 7.2.1.–7.2.6.; samas asjas TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p 11.1.1.

²¹⁸ HMKo 31.08.2017, 2-14-55340/48 ning samas asjas TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61.

²¹⁹ TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61, p 78.

²²⁰ TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61, p 80.

²²¹ Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

²²² TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61, p 80.

eemaldamisel kaob ühisvarale tekkinud kahju. Kui abikaasa käitub süüliselt tegevusetusega, on põhjuslik seos olemas, kui vajaliku tegevuse juurdemõtlemlisel jääb kahju saabumata. Olukorras, kus juhatuse liikmeks olev abikaasa kahjustab osaühingu vara ning vähendab seeläbi ka ühisvara, on põhjuslik seos rikkumise ja ühisvara vähenemise vahel olemas. PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas ei ole uuritud, milliseid abikaasa huve see norm kaitseb. Seepärast tuleb lähtuda Riigikohtu üldistest juhistest, mis tähendab, et PKS § 34 lg 3 ei kaitse abikaasat selliste kahjude eest, mis on mõistlikule inimesele ettenägematud, erakordsed ning mis on rikkumisega liiga kauges põhjuslikus seoses. Autori hinnangul ei kaitse PKS § 34 lg 3 abikaasat sellise ühisvarale tekkinud kahju eest, mis tekib osaühingu varaga tehingu või toimingute tegemise tõttu, sest nende kahjude hüvitamiseks on ÄS-is ette nähtud eraldiseisvad õiguskaitsevahendid.

2.5. Ühisvarale tekkinud kahju ulatuse piiramine kahju tekitamisest kasu saamise korral

PKS § 34 lg 3 olukorras tuleb VÕS § 127 lg 5 kohaselt kahjuhüvitisest maha arvata igasugune kasu, mida kahjustatud isik sai kahju tekitamise tagajärjel, eelkõige tema poolt säästetud kulud, kui see ei ole vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga. Küsimus on, millistel eeldustel tuleb VÕS § 127 lg 5 alusel piirata ühisvarale tekkinud kahju ulatust PKS § 34 lg 3 kontekstis.

Autorile teadaolevalt ei ole seda probleemi Eesti ega Saksa õiguskirjanduses või kohtupraktikas uuritud. Eesti õiguskirjandusest nähtub üldise juhisenähtena, et VÕS § 127 lg 5 alusel kahjuhüvitise ulatuse piiramiseks peab olema täidetud kolm tingimust: kahjustatud isik saab kasu, see kasu on kahjuliku tagajärjega põhjuslikus seoses ning kasu mahaarvamine ei ole vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga.²²³ Kasu saamine VÕS § 127 lg 5 mõttes tähendab rikastumist ehk olukorda, kus kahjustatud isik on pärast kahju tekitanud sündmust varaliselt soodsamas positsioonis kui ta olnuks ilma selle sündmuseta, nagu leiab Karin Sein.²²⁴ Kasu ja kahjuliku tagajärje vaheline põhjuslik seos tuvastatakse VÕS § 127 lg 4 kohaselt; kasu mahaarvamise

²²³ Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa, lk-d 272–273.

²²⁴ Sein, K. VÕSK § 127/4.12.

vastuolu kahju hüvitamise eesmärgiga tuleb aga analüüsida tüüpjuhtumite kaupa.²²⁵ Riigikohus leiab, et kahjuhüvitisest ei arvata maha pealesunnitud ehk vältimatut kasusaamist.²²⁶ Karin Sein leiab, et maha ei arvata ka kindlustusmaksleid ning kolmandate isikute annetusi ja teeneid kahju korvamiseks.²²⁷ Kahjuhüvitisest tuleb aga Riigikohtu hinnangul maha arvata säästetud kulud²²⁸ ning sellise nõude väärtus, mis kannatanul tekib kahju tekitamise tõttu kolmanda isiku vastu²²⁹.

Autor leiab eeltoodust lähtuvalt, et VÕS § 127 lg 5 alusel tuleb piirata ühisvarale tekkinud kahju ulatust PKS § 34 lg 3 kontekstis järgnevatel eeldustel. Esiteks, ühisvara saab kasu ehk rikastub. Ühisvara saab kasu siis, kui ühisvara väärtus on abikaasa süülise käitumise või tehingu tegemise järgselt suurem kui see oluiks ilma rikkumiseta. Teiseks peab ühisvarale tekkiv kasu olema põhjuslikus seoses abikaasa süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehinguga. Põhjusliku seose tuvastamist PKS § 34 lg 3 kontekstis on autor alapeatükis 2.4. juba uurinud, seega siinses alapeatükis autor põhjuslikku seost rohkem ei käsitle. Kolmandaks ei tohi ühisvarale tekkiva kasu mahaarvamine kahjuhüvitisest olla kahju hüvitamise eesmärgiga vastuolus. Selline vastuolu on olemas, kui abikaasa tekitatud kahju on korvanud kindlustus või mõni muu kolmas isik. Autori arvates võiks selle üheks näiteks olla olukord, kus abikaasa lõhub ära ühisvarasse kuuluval kinnistul oleva aia ja tekitab kahju 500 euro ulatuses. Heatahtlik naaber teeb aga järgmisel päeval aia ise korda. Sellisel juhul peab rikkujast abikaasa 500 eurot ikkagi PKS § 34 lg 3 alusel hüvitama, tema tekitatud kahjust tekkinud kasu ehk aia kordategemist ei arvata kasuna maha.

Küsimus on, millistel juhtudel tuleb abikaasa süülise käitumise korral kahjuhüvitise ulatust VÕS § 127 lg 5 järgi piirata ning kui suur on siis kahju ulatus. Autorile teadaolevalt on PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas VÕS § 127 lg 5 kohaldamise osas vaid üks kaudne viide. Nii on maakohus arutanud kaasust, kus abikaasa raius abielulahutuse järgselt kättemaksuks ühisvarasse kuulunud kinnistul maha metsa ning lammutas ära kinnistul olnud hooned, vähendades sellega kinnistu väärtust.²³⁰ Kohus leidis, et PKS § 34 lg 3 kohaseks hüvitiseks ei saa lugeda kinnistu endist väärtust, sest pärast abikaasa süülist käitumist jäi kinnistule teatud väärtus alles.²³¹ Seepärast tuli

²²⁵ Sein, K. VÕSK § 127/4.12.

²²⁶ RKTko 06.05.2015, 3-2-1-36-15, p 17.

²²⁷ Sein, K. VÕSK § 127/4.12.

²²⁸ RKTko 27.10.2014, 3-2-1-90-14, p 15.

²²⁹ RKTko 09.12.2009, 3-2-1-134-09, p 11.

²³⁰ PMko 24.05.2021, 2-19-13918/69, p 7.1.

²³¹ PMko 24.05.2021, 2-19-13918/69, p 7.1.

kohtu hinnangul tekkinud kahju ulatuse kindlaksmääramisel võrrelda ühisvara väärtust enne ja pärast selle vähendamist.²³² Kuna kinnistu väärtus enne abikaasa süülist käitumist oli 81 400 eurot, rikkumise järgselt aga 16 500 eurot, siis määras kohus PKS § 34 lg 3 kohaseks kahjuhüvitiseks 64 900 eurot ($81\,400 - 16\,500 = 64\,900$).²³³ Autor leiab, et kohus nägi viidatud kaasuses ühisvara võimaliku kasuna seda, kui PKS § 34 lg 3 alusel oleks hüvitatud kahjustatud kinnistu kogu esialgne väärtus ehk 81 400 eurot. Siis oleks ühisvara 16 500 euro võrra rikastunud, sest sinna kuulunuks hüvitis kogu kinnistu eest, ent ka seesama osalise väärtusega kinnistu. Tuleb eeldada, et muud VÕS § 127 lg 5 kohaldamise eeldused – põhjuslik seos ja kasu mahaarvamise keeld – olid kohtu hinnangul täidetud. Autor leiab, et Riigikohus on VÕS § 127 lg-t 5 kohaldanud analoogsel viisil ka deliktiõiguslikus kaasuses, kus üks isik hävitas teise isiku haagise, mida ei õnnestunud küll taastada, ent mille jäänukil oli siiski mõningane väärtus.²³⁴ Riigikohus leidis, et sellises olukorras tuleb rikastumise vältimiseks arvata VÕS § 127 lg 5 alusel kahjuhüvitise haagise jääkväärtus maha, sest kannatanul on võimalik haagise jäänuk võõrandada.²³⁵ Taoline kasu mahaarvamine ei olnud Riigikohtu hinnangul vastuolus ka kahju hüvitamise eesmärgiga VÕS § 127 lg 5 mõttes.²³⁶

Autor leiab väljatoodud kohtupraktikast lähtudes, et ühisvara rikastumine PKS § 34 lg 3 olukorras abikaasa süülise käitumise tõttu võib tulla kõne alla juhtudel, kus abikaasa tekitab ühisvaras olevale esemele kahju, ent sellele vaatamata jääb esemele alles mõningane väärtus. Näide: abikaasa lõhub ära 45 eurot maksva ühisvarasse kuuluva kodumasina. Kuigi masin on parandamatult katki, saaks selle 20 euro eest võõrandada varuosadeks. Sellisel juhul ei ole autori hinnangul põhjendatud määrata hüvitiseks 45 eurot, sest kahju tekib vaid ulatuses, mille võrra on süülisele käitumisele järgnenud ühisvara väärtus rikkumisele eelnenud ühisvara väärtusest väiksem. Eeltoodud näite puhul tähendab see, et kahju tekib 25 euro ulatuses ($45 - 20 = 25$).

Ka teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine tõstatab autori hinnangul ühisvara rikastumise probleemi. Nii sätestab PKS § 31 lg 1, et abikaasa nõusolekuta ühisvara hulka kuuluvate esemetega tehtud mitmepoolne tehing on tühine. Autor uuris selle sätte mõju alapeatükis 2.3. ning leidis kokkuvõtvalt järgnevat. Kui rikkujast abikaasa teeb teise abikaasa tahteavalduseta tehingu, näiteks

²³² PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p 7.1.

²³³ PMKo 24.05.2021, 2-19-13918/69, p 7.1.

²³⁴ RKTko 06.05.2015, 3-2-1-36-15, p-d 14, 16 ja 17.

²³⁵ RKTko 06.05.2015, 3-2-1-36-15, p-d 16–17.

²³⁶ RKTko 06.05.2015, 3-2-1-36-15, p 17.

võõrandades kolmandale isikule ühisvarasse kuuluva auto, siis on PKS § 31 lg-st 1 ja Riigikohtu praktikast²³⁷ tulenevalt teise abikaasa käsutuses üheaegselt kaks erinevat nõuet. Esiteks on tal võimalik nõuda PKS § 34 lg 3 alusel ühisvara vähenemise hüvitamist rikkujast abikaasalt, ent teisalt saab ta kolmandalt isikult nõuda PKS § 31 lg-st 1 tulenevalt üleantu tagastamist AÕS § 80 lg 1 või VÕS § 1028 lg 1 alusel.

Eeltoodust tõstatub küsimus, kui suur on ühisvarale tekkinud kahju ulatus VÕS § 127 lg 5 rakendamisel, kui abikaasa saab üheaegselt esitada nii PKS § 34 lg-st 3 kui ka PKS § 31 lg-st 1 tekkiva nõude. Autorile teadaolevalt ei ole seda küsimust kohtupraktikas uuritud. Riigikohus on VÕS § 127 lg 5 kontekstis üldise juhisenä leitud, et kui kahju kandja saab üheaegselt nõuda rikkujalt kahju hüvitamist ning kolmandalt isikult rikkumise tõttu üleantut tagasi, siis on kahju tekkinud vaid ulatuses, mille võrra isiku tagasinõudeõiguse väärtus on kahjuna nõutavast summast väiksem.²³⁸ Kahju ulatuse tuvastamisel tuleb aga ühtlasi arvestada sellega, mil määral on nõue kolmanda isiku vastu maksmapandav²³⁹ ning kas kolmandalt isikult on tehinguga saadud mõni vastusooritus²⁴⁰. Saksa õiguses kehtib autori hinnangul sarnane lähenemine. Nii on Christof Münch PKS § 34 lg 3 suhtes sarnase BGB § 1435 osas leidnud, et abikaasa tühise tehingu tõttu väheneb ühisvara vaid ulatuses, kus kolmanda isiku vastu ei saa nõuet maksta panna või kus see nõue ei viiks kohase hüvitiseni.²⁴¹ Martin Löhnig arvab, et kui kolmas isik täidab tema vastu esitatud nõude täielikult, siis langeb abikaasa vastu suunatud kahju hüvitamise nõue ära.²⁴² Kui kolmas isik täidab nõude vaid osaliselt, siis langeb abikaasa vastu suunatud nõue ära vastavas osas, nagu leiab Christof Münch.²⁴³ Samuti mõjutab BGB § 1435 puhul ühisvarale tekkinud kahju ulatust see, kui abikaasa sai tehingu teiselt poolelt mõne vastusoorituse.²⁴⁴

Autor leiab eeltoodust, et kui abikaasa saab esitada nii PKS § 34 lg-st 3 kui ka PKS § 31 lg-st 1 tuleneva nõude, siis tekib ühisvarale kahju vaid ulatuses, mille võrra kolmanda isiku vastu

²³⁷ RKTko 22.06.2022, 2-20-13586/103, p-d 13.2., 13.3., 23.2., 27.3.; RKTko 11.04.2006, 3-2-1-164-05, p 11.; RKTko 01.09.2004, 3-2-1-90-04, p 18.; RKTko 04.12.2019, 2-15-13695/129, p-d 18–20.; RKTko 20.12.2005, 3-2-1-136-05, p-d 22–23.

²³⁸ Vt nt RKEko 22.02.2013, 3-1-1-106-12, p 57.; RKTko 09.12.2009, 3-2-1-134-09, p 11.

²³⁹ RKKko 03.06.2011, 3-1-1-41-11, p 17.4.

²⁴⁰ RKTko 30.04.2003, 3-2-1-41-03, p 15.

²⁴¹ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 11.

²⁴² Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn. 11. b).

²⁴³ Münch, C. MüKoBGB § 1435 Rn. 12.

²⁴⁴ Löhnig, M. Staudingers Kommentar zum BGB § 1435, Rn. 11. b).

suunatud nõude väärtus on väiksem rikkujast abikaasalt nõutavast hüvitisest. Kahju ulatuse määramisel tuleb aga hinnata ka sellega, kas nõue kolmanda isiku vastu on realiseeritav. Samuti on tarvis arvestada sellega, kas ja millises osas on nõue kolmanda isiku vastu maksmata pandud ja kas tehingu teiselt poolt kui kolmandalt isikult saadi mõni vastusooritus.

Järgnevalt ilmestab autor näidiskaasuste varal, kuidas eelviidatud kriteeriumid – kolmanda isiku vastu suunatud nõude väärtus, selle realiseeritavus, selle nõude maksmapanemine ning kolmandalt isikult saadud vastusooritus – mõjutavad ühisvarale tekkinud kahju suurust. Autor uurib neid kriteeriume individuaalselt, et tuua välja igäihe täpne mõju. Autor aga rõhutab, et need kriteeriumid on siiski omavahel läbi põimunud ja mõjutavad kõik kahju ulatust. Järgnevad kaasused lähtuvad eeldusest, et abikaasa käsutustehing on PKS § 31 lg 1 alusel tühine, võõrandatud eseme omand pole üle läinud ning teine abikaasa saab panna maksmata PKS § 34 lg 3 kohase nõude abikaasa vastu ning AÕS § 80 lg 1 või VÕS § 1028 lg 1 kohase nõude kolmanda isiku vastu.

Näidiskaasus nõude väärtuse kohta: rikkujast abikaasa ostab oma tavaliselt jalgratta ning käsutab tehingu tegemiseks 500 euro ulatuses ühisvarasse kuuluvat sularaha. Teine abikaasa saab lõpuks tehingust teada, ent siis on kolmanda isiku maksevõimelisus vaid 300 eurot. Nõuet aga ta veel maksmata ei pane. Kui jätta kõrvale selle nõude realiseeritavus ja saadud vastusoorituse väärtus, siis on autori hinnangul ühisvarale tekkinud kahju ulatuses 200 eurot ($500 - 300 = 200$).

Näidiskaasus nõude realiseeritavuse kohta: abikaasa võõrandab kolmandale isikule ühisvarasse kuuluva vaasi väärtuses 300 eurot. Teine abikaasa ei suuda kolmandat isikut tuvastada, kuna ta ei ole tehingu asjaoludega kursis. Samuti ei nõustu tehingu teinud abikaasa oma tehingupartnerit avaldama. Autor leiab, et sellisel juhul on teisel abikaasal praktiliselt võimatu nõue kolmanda isiku vastu realiseerida, mistõttu on see nõue väärtusetu. Kolmanda isiku vastu suunatud nõude väärtus on 0 eurot, PKS § 34 lg 3 kohane nõue abikaasa vastu on 300 eurot. Kui jätta kõrvale kolmandalt isikult saadud vastusooritus, siis on ühisvarale tekkinud kahju ulatuses 300 eurot ($300 - 0 = 300$).

Näidiskaasus kolmanda isiku vastu nõude maksmapanemise kohta: rikkujast abikaasa ostab oma tavaliselt jalgratta ning käsutab tehingu tegemiseks 500 euro ulatuses ühisvarasse kuuluvat sularaha. Teine abikaasa esitab kolmanda isiku vastu alusetu rikastumise nõude, ent saab oma nõude tulemusena vaid 300 eurot. Autor leiab, kui saadud vastusoorituse ehk jalgratta väärtus kõrvale jätta, siis sellisel juhul on ühisvarale tekkinud kahju ulatuses 200 eurot ($500 - 300 = 200$).

Näidiskaasus kolmandalt isikult saadud vastusoorituse kohta: abikaasa võõrandab teise abielupoole nõusolekuta ühisvarasse kuuluva vaasi, mille väärtus on 300 eurot, ent saab kolmandalt isikult vastu 100 eurot, mis laekub ühisvarasse. Kui jätta kõrvale kolmanda isiku vastu eksisteeriva nõude realiseeritavus ja maksmapanemine, siis sellisel juhul on ühisvarale tekkinud kahju ulatus 200 eurot ($300 - 100 = 200$). Alternatiiv: rikkujast abikaasa saab vaasi võõrandamisel vastusooritusena 300 eurot, mis aga ei laeku ühisvarasse, näiteks kuna vaas võõrandati pärast abikaasade lahutust, mil ühisvara varasuhe on PKS § 35 p 3 järgi lõppenud. Kui jätta kõrvale kolmanda isiku vastu eksisteeriva nõude realiseeritavus ja maksmapanemine, siis on sellisel juhul ühisvarale tekkinud kahju ulatus 300 eurot.

Kokkuvõtlikult tuleneb, et VÕS § 127 lg 5 piirab PKS § 34 lg 3 kontekstis ühisvarale tekkinud kahju ulatust juhul, kui ühisvara on saanud kasu ehk rikastunud, saadud kasu on põhjuslikus seoses abikaasa rikkumisega ning kasu mahaarvamine ei ole vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga. Abikaasa süülise käitumise puhul tuleb ühisvarale tekkinud kahju ulatust piirata näiteks siis, kui abikaasa kahjustab mõnd ühisvarasse kuuluvat eset, mis ei muutu aga täiesti väärtusetuks. Siis tekib ühisvarale kahju vaid ulatuses, mille võrra on süülisele käitumisele järgnenud ühisvara väärtus rikkumisele eelnenud ühisvara väärtusest väiksem. Kahju ulatuse piiramine on vajalik ka olukorras, kus teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tühise käsutustehingu tõttu saab teine abikaasa üheaegselt esitada PKS § 34 lg 3 kohase nõude abikaasa vastu ja PKS § 31 lg-st 1 tuleneva nõude kolmanda isiku vastu. Siis tekib kahju vaid ulatuses, mille võrra on kolmanda isiku vastu suunatud nõue rikkuja vastu suunatud nõudest väiksem. Kahju ulatuse määramisel tuleb sellisel juhul arvestada ka kolmanda isiku vastu suunatud nõude väärtust, selle realiseeritavust, maksmapanemist ning kolmandalt isikult vastusoorituse saamist.

2.6. Ühisvara vähenemise hüvitamine

PKS § 34 lg 3 sätestab, et rikkujast abikaasal tuleb hüvitada ühisvara vähenemine ning hüvitis arvatakse ühisvara hulka. Täpsemalt PKS autori hinnangul hüvitise maksmise korda ei reguleeri. Küsimus on, kuidas tuleb rikkujast abikaasal ühisvara vähenemine PKS § 34 lg 3 mõttes hüvitada.

VÕS § 136 lg 1 sätestab üldise põhimõttena, et enamasti tuleb kahju hüvitada ühekordselt makstava rahasummana. Riigikohus on leidnud, et PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab ühisvara vähenemise hüvitamine seda, et kui üks abielupool vähendab ühisvara, siis tuleb kohtul ühisvara jagamisel vastava hüvitise võrra abikaasade ühisvara suurendada.²⁴⁵ Ka ringkonnakohtu praktikas on seda lähenemist tunnustatud.²⁴⁶ Autor ilmestab näite varal, mida tema hinnangul tähendab ühisvara suurendamine hüvitise võrra. Näide: abikaasade ühisvarasse kuulub 11 000 euro väärtuses esemeid, sealhulgas 5000 eurot maksev auto. Rikkujast abikaasa hävitab selle auto täielikult ning vähendab seega oma süülise käitumisega ühisvara 5000 euro võrra. Ühisvara väärtus on nüüd 6000 eurot ($11\ 000 - 5000 = 6000$). Pooled lahutavad abielu ning teine abikaasa paneb ühisvara jagamisel PKS § 34 lg 3 kohase nõude maksma. Ühisvara jagamisel on jagatavate esemete väärtus vaid 6000 eurot, sest autot enam ühisvara hulgas ei ole ning seega ei saa pooled seda ka jagada. Seepärast tuleb kohtul ühisvara PKS § 34 lg 3 kohase hüvitise ehk 5000 euro võrra suurendada, mistõttu on jagatava ühisvara väärtus jälle 11 000 eurot ($6000 + 5000 = 11\ 000$).

Küsimus aga on, kuidas tuleb abielupoolte vahel ühisvara jagades arvestada PKS § 34 lg 3 kohase hüvitisega, mille võrra kohus ühisvara suurendas. PKS § 37 lg-d 1 ja 3 sätestavad, et abikaasad jagavad ühisvara võrdsetes osades, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Rohkemal määral Eesti seadus autori püstitatud küsimust ei reguleeri. Võrdlusena toob autor Saksa õigusest välja, et BGB § 1476 lg 2 kohaselt tuleb igasugune hüvitis, mille abikaasa on ühisvarasse hüvitanud, arvestada tema ühisvara jagamisest saadava osa hulka. Autor leiab, et ka PKS § 34 lg 3 kohases Eesti kohtupraktikas rakendatakse lähenemist, et hüvitis tuleb arvestada rikkujast abikaasa osa hulka.²⁴⁷ Autor ilmestab näite varal, mida see tema hinnangul praktikas tähendab. Näide: abikaasade ühisvarasse kuulub 11 000 euro väärtuses esemeid, sealhulgas 5000 eurot maksev auto. Rikkujast abikaasa aga hävitab selle auto, mistõttu on jagatava ühisvara väärtus 6000 eurot ($11\ 000 - 5000 = 6000$). Ühisvara jagamisel paneb teine abikaasa PKS § 34 lg 3 maksma ning kohus suurendab ühisvara PKS § 34 lg 3 kohase hüvitise ehk 5000 euro võrra. Sellisel juhul on jagatava ühisvara väärtus jälle 11 000 eurot ($6000 + 5000 = 11\ 000$). PKS § 37 lg-te 1 ja 3 kohaselt tuleb reeglina jagada see summa poolte vahel võrdselt, mistõttu peaksid mõlemad abikaasad lõpuks saama 5500

²⁴⁵ RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 22.

²⁴⁶ TlnRnKo 13.04.2018, 2-14-55340/61, p 76.

²⁴⁷ TlnRnKo 22.03.2022, 2-15-18487/200, p 17.; TMKo 21.07.2020, 2-16-17884/87, p 8. ning samas asjas TrtRnKo 26.02.2021, 2-16-17884/102, p-d 9–10.

eurot ($11\ 000 / 2 = 5500$). Rikkujale aga juba kuulub ühisvara hulgas olev 5000 euro suurune hüvitis, mis tekkis tema süülise käitumise tõttu. See tähendab, et tema saadavast 5500 eurost lahutatakse 5000 eurot maha ning rikkujal on õigus saada ühisvarast veel vaid 500 eurot ($5500 - 5000 = 500$). Teisel abikaasal on ka õigus 5500 eurole ühisvarast. Kokkuvõttes ongi selliselt ühisvara jaotatud abikaasade vahel võrdselt: rikkujale jääb 5000 euro suurune hüvitis ning veel 500 eurot ehk kokku 5500 eurot ($5000 + 500 = 5500$). Teisele abikaasale jääb samuti 5500 eurot.

Autori hinnangul võib kokkuvõtlikult järeldada, et ühisvara vähenemise hüvitamine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab seda, et kohus suurendab ühisvara selle vähendamise järgselt ühisvara jagamisel vastava hüvitise võrra. Näiteks kui rikkujast abikaasa vähendas ühisvara 5000 euro võrra, siis tulebki ühisvara jagamisel kohtul ühisvara 5000 euro võrra suurendada. Ühisvara tuleb PKS § 37 lg-te 1 ja 3 kohaselt jagada abikaasade vahel üldjuhul võrdselt. Hüvitis, mille võrra ühisvara suurendati, arvestatakse rikkujast abikaasa osa hulka. Ühisvara võrdseks jagamiseks abielupoolte vahel tuleb rikkujale jäävast osast PKS § 34 lg 3 kohane hüvitis maha lahutada.

2.7. Tõendamiskoormis ühisvara vähenemisel

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)²⁴⁸ § 230 lg 1 esimene lause sätestab tõendamiskoormise üldreegli, mille kohaselt peab kumbki pool hagimenetluses tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited, kui seadusest ei tulene teisiti. Küsimus on, milliseid PKS § 34 lg 3 nõudega seotud asjaolusid peab tõendama nõuet esitav abikaasa ning milliseid asjaolusid tuleb tõendada rikkujast abielupoolel. Hagejal tuleb üldreeglina ära tõendada kõik kahju hüvitamise nõude aluseks olnud asjaolud, nagu on leidnud Riigikohus.²⁴⁹ PKS § 34 lg 3 kontekstis on Riigikohus leidnud, et nõuet esitav abikaasa peab tõendama rikkujast abielupoole süülist käitumist.²⁵⁰ Selles samas kaasuses asus ringkonnakohus enne Riigikohut seisukohale, et nõuet esitav abikaasa peab lisaks rikkujast abikaasa süülisele käitumisele tõendama ka teise poole tahteavalduseta tehingu tegemist, ühisvara vähenemist ning põhjuslikku seost rikkumise ja

²⁴⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 31.12.2024, 41.

²⁴⁹ RKTko 08.01.2013, 3-2-1-173-12, p 16.

²⁵⁰ RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 23.

ühisvara vähenemise vahel.²⁵¹ Riigikohus nõustus ringkonnakohtu arutluskäiguga.²⁵² Autor teeb eeltoodust järelduse, et PKS § 34 lg 3 kohast nõuet esitav abikaasa peab tõendama nii teise abielupoole süülist käitumist kui ka tahteavalduseta tehingu tegemist, samuti ühisvara vähenemist ning põhjuslikku seost rikkumise ja ühisvara vähenemise vahel.

Kostjal tuleb aga Riigikohtu praktika kohaselt tõendada asjaolusid, mis vabastaksid ta kahju hüvitamise kohustusest, näiteks vabandatavus ja süü puudumine.²⁵³ Karin Sein arvab, et kostja õlul on ka kahjuhüvitise vähendamise seotud asjaolude tõendamine, näiteks kui kostja väidab, et hageja rikastus kahju tekitanud sündmuse tõttu VÕS § 127 lg 5 mõttes.²⁵⁴ PKS § 34 lg 3 kontekstis on kohus üldise põhimõttena leidnud, et kui kostja soovib esitada vastuväiteid, siis lasub nende väidete tõendamiskoormis temal endal.²⁵⁵ Kostja vastuväide võib kohtupraktika kohaselt seisneda näiteks selles, et ühisvara ei vähenenud, rikkumine vähendas hoopis rikkuja enda lahusvara, ühisvaraga tehtud tehinguks oli teise poole nõusolek olemas või et see tehing tehti perekonna huvides.²⁵⁶ Autor leiab, et lisaks PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas kirjeldatud vastuväidetele peaks kostja tõendama ka oma vastutust välistavaid asjaolusid, nagu vabandatavus ja süü puudumine. Samuti tuleks kostjast abikaasal tõendada kahjuhüvitist vähendavaid asjaolusid, näiteks nõuet esitava abikaasa rikastumist kahju tekitanud sündmuse tõttu VÕS § 127 lg 5 mõttes.

Riigikohus on leidnud, et teatud juhtudel võib TsMS § 230 lg 1 kohane hagejat koormav üldreegel asendada ümberpööratud tõendamiskoormisega.²⁵⁷ Riigikohtu arvates pöördub asjaolu tõendamise koormus hea usu põhimõtte tõttu ümber eeskätt juhul, mil kostja hoiab tõendamist vajavat asjaolu oma kontrolli all, hageja jaoks on tõendi esitamine objektiivselt võimatu ning kostja ei aita omalt poolt asjaolu tõendamisele kaasa.²⁵⁸ Ka PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas on leitud, et TsMS § 230 lg 1 kohane tõendamiskoormis võib ümber pöörduda.²⁵⁹ Näiteks ühes kaasuses heitis hageja kostjale ette, et viimane võttis vahetult enne abielu lahutamist kostja teadmata ühiselt pangakontolt

²⁵¹ TrtRnKo 10.07.2017, 2-12-23474/108, p-d 19–22.

²⁵² RKTko 27.03.2017, 3-2-1-108-16, p 23.

²⁵³ RKTko 08.01.2013, 3-2-1-173-12, p 16.; RKTko 08.04.2011, 3-2-1-171-10, p 17.

²⁵⁴ Sein, K. VÕSK 7. peatükk. Kahju hüvitamine/7.

²⁵⁵ TlnRnKo 07.03.2016, 2-13-5799/46, otsuse lk 6.; PMKo 22.05.2019, 2-17-7405/71, p 8.

²⁵⁶ TlnRnKo 27.10.2017, 2-13-5799/76, p 36.; TlnRnKo 09.11.2016, 2-14-56603/49, p 51.; HMKo 14.05.2019, 2-18-3761/30, p 27.

²⁵⁷ RKTko 08.01.2013, 3-2-1-173-12, p 17.

²⁵⁸ RKTko 08.01.2013 3-2-1-173-12, p 17.

²⁵⁹ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p 36.; TlnRnKo 27.10.2017, 2-13-5799/76, p 36.; HMKo 14.05.2019, 2-18-3761/30 p-d 14. ja 30.

raha välja ning kandis selle oma emale.²⁶⁰ Maakohtus jäi nõue rahuldamata, sest hageja ei suutnud kohtule tõendada, milliseks otstarbeks kostja pangakontolt raha välja võttis ning et raha väljavõtmiseks puudus hageja nõusolek.²⁶¹ Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja leidis, et hagejal oleks pea võimatu tõendada, miks ja milleks kostja pangakontolt raha välja võttis ning et hageja nõusolekut selleks ei olnud.²⁶² Ringkonnakohus sõnas, et hageja tõi kohtu ette piisavad asjaolud osutamaks, et kostja vähendas PKS § 34 lg 3 mõttes ühisvara.²⁶³ Seepärast pööras kohus tõendamiskoormise ümber ja sõnas, et raha kasutamise otstarvet ja teise abielupoole nõusoleku olemasolu peab tõendama kostja, kes võttis kontolt raha ootamatult välja.²⁶⁴

Kokkuvõtlikult järeldub autori hinnangul, et üldreeglina peab nõuet esitav abikaasa PKS § 34 lg 3 olukorras tõendama esiteks rikkumist ehk teise abikaasa süülist käitumist või tahteavalduseta tehingu tegemist. Niisamuti tuleb tal ära tõendada ühisvara vähenemine ning põhjuslik seos rikkumise ja vähenemise vahel. Rikkujast abielupool peab aga tõendama kõiki oma vastuväiteid, muuhulgas vastutust välistavate asjaolude esinemist ning kahjuhüvitise vähendamist õigustavaid asjaolusid. Kirjeldatud üldreegel ei ole aga absoluutne. Kui ühe abikaasa jaoks on konkreetse asjaolu tõendamine võimatu, ent seda asjaolu võiks tõendada teine abikaasa, kes seda ometi ei tee, siis võib kohus pöörata tõendamiskoormise teise abikaasa kahjuks ümber. See tähendab näiteks, et kui PKS § 34 lg-le 3 tuginev abikaasa ei suuda tõendada, et tehing tehti tema tahteavalduseta, ent ta suudab kohtule eluliselt näidata, et tõenäoliselt tema tahteavaldus puudus, siis peab tehingu tegija tõendama, et vastav tahteavaldus oli siiski olemas.

²⁶⁰ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p 34.

²⁶¹ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p-d 13, 16, 35.

²⁶² TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p-d 29 ja 36.

²⁶³ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p 36.

²⁶⁴ TlnRnKo 02.09.2022, 2-20-1565/78, p 36.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli analüüsida, millistel eeldustel ja millises ulatuses on abikaasal õigus nõuda ühisvara vähenemise tõttu PKS § 34 lg 3 kohaselt hüvitist. Autor jõudis oma töös järgnevate järeldusteni.

Abielu on Eesti õiguses eripärane isikuõiguslik leping. PKS § 34 lg 3 kohane võlasuhe tekib aga VÕS § 3 p 6 mõttes seadusest tulenevast alusest, põhinedes abikaasade varasuhete regulatsioonil. Eesti õiguses tuleneb sellest võlasuhetest abikaasadele kohustus järgida abielu ajal ühisvara valitsedes hea usu põhimõtet ning selle osaks olevat koostöökohustust. Abielu lõppemise järgselt langeb aga koostöökohustus ära, ent seda asendab täies mahus hea usu põhimõte. Saksa õiguses on ühisvara vähenemise võlasuhtes nii abielu ajal kui ka selle järgselt abikaasa kohustuseks majandada ühisvara korrapäraselt. Ühisvara korrapärase majandamise põhiolemuse järgi peab abikaasa valitsema ühisvara oma parimate võimete järgi ning tunnustama seejuures teise abielupoole huve ja õigusi. Autor leidis, et ka Eesti õiguses võiks PKS § 34 lg 3 kohases võlasuhtes olla abikaasa kohustuseks majandada ühisvara korrapäraselt, sest just see kohustus on PKS § 34 lg 3 kontekstis kõige asjakohasem ja täpsem.

Abikaasa süüline käitumine tähendab nii tegu kui tegevusetust, millega abikaasa hävitab või kahjustab ühisvara, raiskab seda, annab selle vastutasuta käest, muudab selle väärtuseks, hoiab selle endale ning varjab seda oma lähedaste või tuttavate abiga teise abikaasa eest. Tihti peale on abikaasa süüline käitumine kantud mõnest pahatahtlikust sihist, näiteks soovist teisele abielupoolele lahutuse eest kätte maksta. Abikaasa süüliseks käitumiseks ei saa aga lugeda ainuüksi ühiselt pangakontolt ülekannete tegemist või sularaha väljavõtmist. Samuti ei käitu abikaasa süüliselt siis, kui ta hoolitseb ühisvara eest või täidab sellel lasuva kohustuse. Kui abikaasa kulutab ühisvara, et omandada selle arvelt mõni keskmise inimese vaatepunktist ebaapraktiline või ebatavaline ese, siis ei tähenda seegi tingimata süülist käitumist.

Abikaasa süülise käitumise korral on tema vastutusstandardiks VÕS § 104 lg 1 kohane süüline vastutus. Süülise käitumise puhul on abikaasa tähtsaimaks vastutust välistavaks asjaoluks süü puudumine. Abikaasa süü puudub siis, kui ta järgib oma kohustusi täites niisugust hoolt, nagu ta tavaliselt rakendab sarnase oma asja ajamisel. Reeglina tõrjub oma asjades aetav hool kõrvale

tavalise hooletuse. Ometi tuleb hooletusega abikaasa süü tuvastamisel arvestada siis, kui abikaasa oma asjades aetav hoolsusstandard on kõrge, ületades käibes vajalikku hoolt. Kui abikaasa käitumine on objektiivselt raskelt hooletu või lausa tahtlik, siis on tema käitumises süü olemas, isegi kui abikaasa tegu oli tema enda jaoks tavaline. Abikaasa süülise käitumise korral võib tema vastutuse välistada ka see, kui tema süüline käitumine oli tingitud teisest abikaasast.

Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemine tähendab olukorda, kus abikaasa teeb tehingu ehk avaldab tahteavaldusega oma tahet olla õiguslikult seotud, selle tehingu tegemine vajab teise abikaasa tahteavaldust, ent teise abikaasa tahteavaldus puudub. Abikaasa on teinud tehingu, kui ta avaldab oma tahet tuua kaasa õiguslikult siduv tagajärg. Tehingu tegemine vajab teise abikaasa tahteavaldust siis, kui abielupooled ei ole abieluvaralepinguga näinud ette vastavat erisust ning kui tahteavalduse puudumist ei õigusta seadusest tulenev eriregulatsioon. Tehingu tegemiseks puudub teise abikaasa tahteavaldus siis, kui teine abikaasa ei ole ise tehingu pooleks, ta ei anna tehingu tegemiseks oma nõusolekut ning tema nõusolekut ei ole ka PKS § 29 lg 3 alusel asendatud.

Teise abikaasa tahteavalduseta tehingu tegemise puhul on tema vastutusstandardiks VÕS § 103 lg 1 kohane garantiivastutus. Teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu korral on rikkujast abikaasa peamine vastutust välistav asjaolu vabandatavus ehk vääramatu jõud. Abikaasa vastutus on vääramatu jõu kohaselt välistatud siis, kui abikaasa ei saanud teise abielupoole tahteavalduseta tehingu tegemist mõjutada ega ära hoida ning selline tegevus ei oleks olnud temast ka oodatav. Lisaks võib abikaasa vastutus olla välistatud ka siis, kui teise abielupoole tahteavalduseta tehingu tegemine oli tingitud just teisest abielupoolest.

PKS § 34 lg 3 kujutab endast kahju hüvitamise nõuet, mille saab ühisvara eripärasest olemusest tingituna maksma panna ainuüksi ühisvara jagamisel. Ühisvara vähenemine kui kahju tekkimine ühisvarale tuleb kindlaks teha VÕS § 127 lg-st 1 tuleneva diferentsihüpoteesi kaudu. Diferentsihüpoteesi rakendamiseks tuleb võrrelda ühisvara tegelikku väärtust abikaasa süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu järgselt olukorraga, kus abikaasa ei oleks süüliselt käitunud ega teinud teise abielupoole tahteavalduseta tehingut. Kui ühisvara tegelik väärtus on väiksem kui see olnuks rikkumisest hoidumise puhul, siis on ühisvarale kahju tekkinud. Seejuures tuleb ühisvara vähenemist hinnata kohe abikaasa süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu järgselt, mitte alles ühisvara jagamise hetkeseisuga. Olukorras, kus abikaasa teeb teise abielupoole tahteavalduseta käsutustehingu, mis on PKS § 31 lg 1 ja Riigikohtu

praktika järgi tühine, on PKS § 34 lg 3 mõttes kahju tekkinud, kuigi diferentsihüpotees kahju tekkimist ei näita. Sellises olukorras tekib kahju hetkel, mil tühise käsutustehingu teinud abikaasa täidab kolmanda isiku ees võetud kohustuse.

Reeglina tuleb rikkujast abikaasal PKS § 34 lg 3 järgi hüvitada kogu ühisvarale tekitatud kahju, ent VÕS § 127 lg-d 2, 4 ja 5 võivad hüvitatava kahju ulatust piirata. VÕS § 127 lg 2 alusel kahju ulatuse piiramiseks tuleb uurida, milliste nõuet esitava abikaasa huvide kaitsmiseks PKS § 34 lg 3 loodi. PKS § 34 lg 3 kohases kohtupraktikas ei ole autorile teadaolevalt VÕS § 127 lg 2 kordagi kohaldamisele tulnud. Seetõttu ei ole praktikas kujundatud välja tüüpjuhtumeid, mis ilmestaksid, millised kahjud on PKS § 34 lg 3 kaitsega hõlmatud ja millised mitte. Autor leidis Riigikohtu üldistele VÕS § 127 lg 2 kohaldamise juhiste tuginedes, et reeglina ei kaitse PKS § 34 lg 3 nõuet esitavat abikaasat kahjude eest, mis on mõistlikule inimesele ettenägematud või erakordsed ning mis on rikkumisega liiga kauges põhjuslikus seoses. Kui abikaasad valitsevad ühisvara osaühingu kaudu ning ühisvarale tekib osaühingu varaga tehingu või toimingute tegemise tõttu kahju, siis ei kaitse PKS § 34 lg 3 abikaasat sellise kahju tekkimise eest. Taoliste olukordade tarbeks on olemas teised õiguskaitsevahendid, mis arvestavad just ühinguõiguslike vaidluste eripäradega.

VÕS § 127 lg 4 alusel kahju ulatuse piiramiseks PKS § 34 lg 3 kontekstis tuleb teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehingu puhul rakendada elimineerimismeetodit, süülise käitumise korral aga nii elimineerimis- kui asendamismeetodit. Elimineerimismeetodi kohaselt on PKS § 34 lg 3 mõttes põhjuslik seos rikkumise ja kahju vahel olemas, kui abikaasa süülise käitumise või tehingu tegemise äramõtlemisel langeb ära ka ühisvara vähenemine. Asendamismeetodi järgi on PKS § 34 lg 3 mõttes põhjuslik seos rikkumise ja kahju vahel olemas, kui toimumata jäänud tegevuse juurdemõtlemisel ühisvara ei vähene. Kui abikaasad valitsevad ühisvara osaühingu kaudu ning üks abielupool kahjustab osaühingu vara, tuues kaudselt kaasa kahju tekkimise ühisvarale, siis on põhjuslik seos abikaasa rikkumise ja ühisvara vähenemise vahel olemas.

VÕS § 127 lg 5 alusel hüvitatava kahju ulatuse piiramiseks PKS § 34 lg 3 kontekstis peab ühisvara saama kasu ehk rikastuma, see kasu peab olema põhjuslikus seoses abikaasa süülise käitumise või teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tehinguga ning kasu mahaarvamine ei tohi olla vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga. Ühisvarale tekkinud kahju ulatust tuleb VÕS § 127 lg 5 järgi piirata näiteks siis, kui abikaasa hävitab süülise käitumisega mõne ühisvarasse kuuluva eseme, millele jääb teatud väärtus siiski alles. Siis tekib ühisvarale kahju vaid ulatuses, mille võrra on süülisele

käitumisele järgnenud ühisvara väärtus rikkumisele eelnenud ühisvara väärtusest väiksem. Kahju ulatuse piiramine on vajalik ka olukorras, kus teise abikaasa tahteavalduseta tehtud tühise käsutustehingu tõttu saab teine abikaasa üheaegselt esitada PKS § 34 lg 3 kohase nõude abikaasa vastu ja PKS § 31 lg-st 1 tuleneva nõude kolmanda isiku vastu. Siis tekib kahju vaid ulatuses, mille võrra on kolmanda isiku vastu suunatud nõude väärtus rikkuja vastu suunatud nõudest väiksem. Kahju ulatuse määramisel tuleb arvestada ka kolmanda isiku vastu suunatud nõude väärtust, selle realiseeritavust, maksmapanemist ja kolmandalt isikult saadud vastusooritust.

Ühisvara vähenemise hüvitamine PKS § 34 lg 3 mõttes tähendab seda, et kohus suurendab ühisvara selle vähendamise järgselt ühisvara jagamisel vastava hüvitise võrra. Näiteks kui rikkujast abikaasa vähendas ühisvara 5000 euro võrra, siis tuleb kohtul ühisvara 5000 euro võrra suurendada. Ühisvara jagatakse PKS § 37 lg-te 1 ja 3 kohaselt abikaasade vahel üldjuhul võrdselt. Hüvitis, mille võrra PKS § 34 lg 3 alusel ühisvara suurendati, arvestatakse rikkujast abikaasale jääva osa hulka. Selleks, et ühisvara jagataks abielupoolte vahel võrdselt, tuleb rikkujast abikaasale jäävast lõplikust osast PKS § 34 lg 3 kohane hüvitis maha lahutada.

Reeglina peab PKS § 34 lg-le 3 tuginev abikaasa kui hageja tõendama nii teise abikaasa süülist käitumist kui ka teise abielupoole tahteavalduseta tehingu tegemist. Niisamuti tuleb hagejal tõendada, et ühisvara vähenes ning et rikkumise ja ühisvara vähenemise vahel on põhjuslik seos. Rikkujast abielupool kui kostja peab tõendama oma vastuväiteid, muuhulgas vastutust välistavate asjaolude esinemist ning kahjuhüvitise vähendamist õigustavaid asjaolusid. Kui aga ühe abikaasa jaoks on konkreetse asjaolu tõendamine võimatu, ent seda asjaolu võiks tõendada teine abikaasa, kes seda siiski ei tee, siis võib kohus pöörata tõendamiskoormise teise abikaasa kahjuks ümber.

Compensating for the decrease of joint property. Summary

The Family Law Act states that, if joint property decreases due to wrongful behaviour of a spouse or due to a transaction he or she has entered into without the declaration of intention of the other spouse, he or she shall compensate for the decrease of property. The compensation shall be deemed to form part of joint property.

Jointness of property is the most common property relation in Estonia. According to the Family Law Act, spouses shall generally exercise their rights and perform their obligations relating to joint property jointly. They shall administer joint property in the interests of matrimonial cohabitation and regular management of the property. Spouses may enter into transactions with respect to the property and conduct legal disputes relating to the property only jointly or with the consent of the other spouse. Spouses must refrain from decreasing joint property and harming each other. Upon the performance of the obligations, arising from marriage, spouses shall exercise such care with respect to each other as they would usually exercise in their own affairs.

Managing joint property jointly is, however, a common cause for disputes. Disagreements that arise usually lead to the question whether or not a spouse can demand compensation for the decrease of joint property from the other spouse. The Estonian case law is in this regard in no shortage of compelling examples. If a spouse accidentally breaks a bread baker, due to mistakenly baking too thick bread, should he or she compensate the decrease of joint property? Has joint property decreased when a spouse unknowingly to his partner uses the joint property to finance his or her personal education? These types of disputes are not barred to courtrooms, but have also come to attention in the public eye.

The purpose of this master's thesis is to analyse on which conditions and to what extent a spouse has the right to demand compensation for the decrease of joint property from the other spouse. The legal-dogmatic, analytic and comparative methods are used in the thesis. According to the legal dogmatic method, the author applies case law and legal theory to research the substance of the claim for compensation for the decrease of joint property. Pursuant to the analytical method, the author studies both Estonian and German law, the explanatory memoranda of Estonian law, legal

literature and case law, in order to uncover the nature of the said claim. In line with the comparative method, the author compares Estonian law with similar regulations from German law.

In the first chapter, the author analyses which base the obligation to compensate for the decrease of joint property arises from and which obligations are part of it. It is also researched what it means for a spouse to behave wrongfully and to enter into a transaction without the declaration of intention of the other spouse. Lastly, the author analyses the spouse's liability for the said non-performances.

It has been found that although marriage is considered to be a special type of personal contract, the obligation to compensate for the decrease of joint property arises from a base provided by law. This obligation is based on the proprietary relations regulation of spouses, which stems from the principles of good faith and cooperation. According to Estonian case law, spouses under the said obligation are to follow the principle of good faith and, as a part of the latter, cooperate with each other. In German law, however, spouses under similar obligation are called upon to manage joint property regularly. According to the principle of regular management of joint property, the spouse must manage joint property to the best of his or her ability, while respecting the interests and rights of the other spouse. The author has ascertained that the obligation to manage joint property regularly should be recognised as the spouse's prime obligation also in Estonian law.

It can be concluded that the spouse's wrongful behaviour is any act or omission by which the spouse destroys or damages joint property, spoils and wastes it, hands it over without anything in return, brings it about to become worthless, keeps it to him or herself and shields it through relatives and family from the other spouse. More often than not is wrongful behaviour driven by some malicious desire, for instance, to get revenge. Spouse's behaviour is not, however, wrongful, when he or she simply makes transactions or withdraws cash, takes care of joint property and fulfils an obligation imposed upon it. Using joint property to obtain an unpractical or unusual item does not necessarily point to wrongful behaviour. In case of wrongful behaviour, the spouse is relieved from liability if his or her non-performance is not culpable. A spouse is not culpable if he or she exercises such care as he or she would usually exercise in his or her own affairs. This standard ousts carelessness, unless the spouse's individual standard exceeds it or if, objectively, the spouse's conduct is grossly negligent or indicates intent. The spouse's liability is also excluded if his or her wrongful behaviour is caused by the other spouse.

Entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse means that a spouse manifests his or her intention to bring about a transaction, the transaction requires the other spouse's declaration of intention but the other spouse's declaration of intention has not been acquired. A spouse has brought about a transaction if he or she has manifested his or her intention to bring about a certain legal consequence. A transaction requires the other spouse's declaration of intention if spouses have not provided for such a derogation in the marital property contract and if the absence of a declaration is not justified by a special legal provision. The other spouse's declaration of intention has not been acquired if he or she is not himself or herself a party to the transaction, he or she does not give his or her consent to the conclusion of the transaction, and his or her consent has not been substituted by court. In case of entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse, the spouse is relieved from liability if his or her non-performance is excused by force majeure. These are instances, where the spouse could not have influenced or prevented entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse and could not have been expected to do so. In addition, the spouse's liability may also be excluded if entering into a transaction without the declaration of intention is caused by the other spouse.

In the second chapter, the author analyses the questions of when joint property has decreased, how the spouse shall compensate the decrease of joint property and how the burden of evidence is divided between the spouses.

The research shows, firstly, that compensation for the decrease of joint property as a legal remedy is compensation for damage. Due to the specific nature of joint property, the spouse's claim for damages is postponed until the division of joint property. To determine whether damage to joint property has occurred, the differential hypothesis must be applied. That means to compare the real value of joint property after wrongful behaviour or entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse with the value that joint property would have had, if such non-performances had not taken place. If the value real value of joint property is, in that comparison, lower than it would have been without the spouse's non-performance, then damage has occurred. The value of the joint property must be assessed right after a spouse's wrongful behaviour or entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse, not at the time of division of joint property. If a spouse's disposal is void due to the lack of

declaration of intention of the other spouse, then damage to joint property has occurred, even though the differential hypothesis shows no such result. The damage occurs, when a spouse performs his obligation before the third party, for example, by delivering a car, which belongs to joint property.

As a rule, the spouse is obligated to compensate the decrease of joint property fully, but in some cases, the law may limit the extent of the compensation. Firstly, damage shall not be compensated for the decrease of joint property to the extent that prevention of damage was not the purpose of the obligation to compensate for the decrease of joint property. As far as the author knows, Estonian case law does not elaborate the types of damages that are not covered with the purpose of the obligation to compensate for the decrease of joint property. As a rule, though, damage to joint property shall not be compensated to the extent that it is unforeseeable or exceptional for a reasonable person and to the extent that the damage is in a too distant causal relation with the spouse's non-performance. It is not the purpose of compensating for the decrease of joint property to compensate for damages that have occurred by managing joint property via a private limited company. For such matters, there exist specific legal remedies in the Commercial code.

Secondly, damage shall not be compensated for the decrease of joint property to the extent that the damage is not in a causal relation with the spouse's non-performance. In case of entering into a transaction without the declaration of intention of the other spouse, the causal relation is determined via the elimination method. In case of wrongful behaviour, both elimination and substitution methods are necessary for determining the causal relation. According to the elimination method, causal relation between non-performance and damage exists if, by eliminating the non-performance, damages disappear as well. According to the substitution method, the causal relation between non-performance and damage exists if, pretending that the required conduct did happen, damages disappear. In case damage has occurred to joint property due to a transaction or act concerning the property of a private limited company, then the causal relation between non-performance and damage to joint property exists.

Thirdly, damage shall not be compensated for the decrease of joint property to the extent that joint property has received any type of gain. In order for the gain to be deducted from damages, it must be in causal relation with the spouse's non-performance, but the deduction cannot run contrary to the purpose of compensation. Deduction of gain in case of wrongful behaviour is necessary, when

a spouse destroys an item, which, however, retains some value. In such instances, damage has occurred to the extent that the value of joint property after non-performance is lesser than it was before non-performance. Deduction of gain is also necessary, if one spouse can, on the one hand, base his or her claim on a void disposal without the declaration of his or her intention against a third party, and, on the other hand, demand compensation for the decrease of joint property from the other spouse. In such instances, damage occurs to the extent, by which the claim towards the third party is lesser valued than the claim against the other spouse. In order to determine the extent of damages, attention must be paid to the value of the claim against the third party, its likely perspective, enforcement of the claim and the performance received from the third party.

Compensating the decrease of joint property means that during the division of property, the court must increase joint property by compensation that corresponds to the extent that joint property was reduced. For example, if the spouse reduced joint property by 5000 euros, the court must enlarge the joint property also by 5000 euros. As a rule, joint property shall be divided between the spouses into equal parts. The compensation, by which the joint property is increased, will be accounted to the spouse's share responsible for the decrease of joint property. In order to divide joint property equally between spouses, the compensation must be deducted from the aforementioned spouse's final share.

Generally, the spouse who demands compensation for the decrease of joint property must provide evidence that the other spouse behaved wrongfully or entered into a transaction without the declaration of intention of the other spouse. He or she must also provide evidence that joint property has decreased and the causal relation between non-performance and damage exists. The other spouse must provide evidence for all of his or her objections, for instance, regarding exclusion of liability. If, however, providing evidence for one spouse proves impossible, but the other spouse could provide the same evidence, then the burden of providing evidence may be turned around in disadvantage to the spouse able to provide the said evidence.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. von Bar, C. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 4: Familienrecht: §§ 1408–1563 (Eheliches Güterrecht 2 - Vertragliches Güterrecht). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2023.
2. Coester, M. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 4: Familienrecht: §§ 1353-1362 (Wirkungen der Ehe im Allgemeinen). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2024.
3. Hau, W., Poseck, R. (hrsg.). BeckOK Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Buch 4: §§ 1297–1921. 73. Auflage, 01.11.2024. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.
4. Kalamees, P. jt. Lepinguõigus. Tallinn: Juura 2017.
5. Kama, P., Kullerkupp, K. Vabaabielu versus abielu: varalised suhted muutuvate kooseluvormide kontekstis. – Juridica VI/2002.
6. Koch, E. (hrsg.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 9: §§ 1297–1588. 9. Auflage 2022. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.
7. Krüger, W. (hrsg.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 2: §§ 241–310. 9. Auflage 2022. Verlag C. H. Beck GmbH & Co. KG 2025.
8. Kull, I. jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
9. Liin, S. Community of Property – Back to the Roots. – Juridica International 29/2020.
10. Löwisch, M. (hrsg.). Julius von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: BGB §§ 255–304 (Leistungsstörungsrecht 1). Verlag Otto Schmidt / De Gruyter Verlag OHG, Berlin 2019.
11. Lüderitz., A. Perekonnaõigus. Õpik. Tallinn: Juura 2005.
12. Pars, L., Vahkal, H. Seletuskiri abieluvararegistri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (abieluvararegistri pidamise ja kannete tegemise üleandmine) eelnõu 258 SE algatamise juurde. – Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakond, *sine loco, sine anno*. Arvutivõrgus:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f0fd0132-7796-4b87-9abb-2c4bb89d8f01/abieluvararegistri-seaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus-abieluvararegistri-pidamise-ja-kannete-tegemise-uleandmine/>
(26.04.2025).

13. Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 546 SE seletuskirja lisa esimese lugemise juurde. Kooskõlastamise ja avaliku konsultatsiooni käigus esitatud märkused ja ettepanekud. *Sine loco, sine anno*. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/be809fb2-34b3-4079-aa84-807c020db2b4/perekonnaseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus/> (27.04.2025).
14. Rosenberg, M. Varaühisuse varasuhtes abikaasade ühisvara kohtulik jagamine abielu lahutamisel. Magistritöö. Tallinn, 2013.
15. Saare, K. Investeerida üksi või partneriga? – Äripäev 31.08.2022. Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/borsiuudised/2022/08/31/kristi-saare-investeerida-üksi-voi-partneriga> (26.04.2025).
16. Schulze, R. (hrsg.). NomosHandkommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 2: §§ 241–310. 12. Auflage. Verlag C.H.Beck GmbH & Co. KG 2025.
17. Tigasson, K. R. Pesupulbrikuningas jõudis eksnaisega kokkuleppele: naine saab miljon eurot. – Eesti Ekspress 29.03.2023. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120164088/pesupulbrikuningas-joudis-eksnaisega-kokkuleppele-naine-saab-miljon-eurot> (26.04.2025).
18. Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – *Juridica II/2010*.
19. Vahter, T. Pankur Heldur Meerits kaotas abikaasa Aivega peetud vaidluse 70 miljoni eurose ühisvara üle – Eesti Ekspress 22.06.2022. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/96335277/pankur-heldur-meerits-kaotas-abikaasa-aivega-peetud-vaidluse-70-miljoni-eurose-uhisvara-ule> (26.04.2025).
20. Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
21. Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. väljaanne. Tartu: Juura 2023.
22. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.

23. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tartu: Juura 2020.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

24. Abieluvararegistri seadus. – RT I, 06.07.2023, 8.
25. Asjaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 58.
26. Perekonnaseadus. – RT I, 06.07.2023, 7.
27. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 31.12.2024, 41.
28. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.
29. Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.
30. Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

Saksamaa õigusaktid

31. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 7. April 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 109) geändert worden ist. – Arvutivõrgus: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> (26.04.2025).

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

32. Riigikohtu erikogu 22.02.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-1-1-106-12.
33. Riigikohtu halduskolleegiumi 20.06.2014. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-38-14.
34. Riigikohtu halduskolleegiumi 07.10.2015. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-11-15.
35. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 03.06.2011. a otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-41-11.
36. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 01.04.2021. a määrus kriminaalasjas nr 1-20-8130/9.
37. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 30.04.2003. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-41-03.
38. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 10.12.2003. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-125-03.
39. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 01.09.2004. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-04.
40. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 22.12.2004. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-148-04.
41. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 30.11.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-123-05.
42. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.12.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-136-05.
43. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.04.2006. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-164-05.
44. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.09.2006. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-53-05.
45. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.09.2006. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-53-06.
46. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15.10.2008. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-69-08.
47. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28.10.2008. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-80-08.
48. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.12.2009. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-134-09.
49. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.02.2011. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-138-10.
50. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.04.2011. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-171-10.
51. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.06.2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-44-11.
52. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15.06.2011. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-51-11.
53. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.02.2012. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-156-11.
54. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.02.2012. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-116-11.
55. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 04.06.2012. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-77-12.
56. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.09.2012. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-93-12.
57. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.01.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-173-12.
58. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.10.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-100-13.

59. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17.10.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-110-13.
60. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.11.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-127-13.
61. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.11.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-128-13.
62. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.12.2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-129-13.
63. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 03.03.2014. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-197-13.
64. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.10.2014. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-14.
65. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 04.03.2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-168-14.
66. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 06.05.2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-36-15.
67. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 06.05.2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-15.
68. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 30.09.2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-100-15.
69. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.04.2016. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-181-15.
70. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.04.2016. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-15-16.
71. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 01.03.2017. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-145-16.
72. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.03.2017. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-108-16.
73. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.09.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-9288/60.
74. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 01.11.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-11930/96.
75. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.12.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-15138/56.
76. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.12.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-10683/64.
77. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.06.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-50307/132.
78. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 31.10.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-9519/78.
79. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 04.12.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-13695/129.
80. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 02.12.2020. a määrus tsiviilasjas nr 2-18-9475/52.
81. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.04.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-3478/77.
82. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.10.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-19-7379/61.
83. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 22.06.2022. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-13586/103.
84. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.06.2023. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-18256/34.
85. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.06.2024. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-15677/175.
86. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.12.2024. a määrus tsiviilasjas nr 2-23-9874/43.
87. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12.02.2025. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-11558/69.
88. Tallinna Ringkonnakohtu 13.05.2014. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-5113/40.
89. Tallinna Ringkonnakohtu 21.11.2014. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-52042/51.

90. Tallinna Ringkonnakohtu 07.03.2016. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-5799/46.
91. Tallinna Ringkonnakohtu 09.11.2016. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-56603/49.
92. Tallinna Ringkonnakohtu 23.02.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-11930/83.
93. Tallinna Ringkonnakohtu 13.04.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-15138/41.
94. Tallinna Ringkonnakohtu 27.10.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-13-5799/76.
95. Tallinna Ringkonnakohtu 08.12.2017. a määrus tsiviilasjas nr 2-16-12825/46.
96. Tallinna Ringkonnakohtu 09.03.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-1255/60.
97. Tallinna Ringkonnakohtu 13.04.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-55340/61.
98. Tallinna Ringkonnakohtu 29.11.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-14310/102.
99. Tallinna Ringkonnakohtu 29.01.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-10660/86.
100. Tallinna Ringkonnakohtu 07.02.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-11744/99.
101. Tallinna Ringkonnakohtu 28.06.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-2436/49.
102. Tallinna Ringkonnakohtu 17.06.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-15078/69.
103. Tallinna Ringkonnakohtu 30.06.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-16971/64.
104. Tallinna Ringkonnakohtu 16.07.2020. a määrus tsiviilasjas nr 2-15-4745/73.
105. Tallinna Ringkonnakohtu 16.11.2020. a määrus tsiviilasjas nr 2-18-11407/99.
106. Tallinna Ringkonnakohtu 23.11.2020. a määrus tsiviilasjas nr 1-20-8130/4.
107. Tallinna Ringkonnakohtu 25.11.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-18-3761/95.
108. Tallinna Ringkonnakohtu 27.11.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-1255/103.
109. Tallinna Ringkonnakohtu 06.01.2021. a määrus tsiviilasjas nr 2-19-10346/22.
110. Tallinna Ringkonnakohtu 15.03.2021. a määrus tsiviilasjas nr 2-20-5750/33.
111. Tallinna Ringkonnakohtu 01.12.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-13586/85.
112. Tallinna Ringkonnakohtu 01.12.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-13586/86.
113. Tallinna Ringkonnakohtu 22.03.2022. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-18487/200.
114. Tallinna Ringkonnakohtu 14.06.2022. a määrus tsiviilasjas nr 2-20-9706/37.
115. Tallinna Ringkonnakohtu 02.09.2022. a otsus tsiviilasjas nr 2-20-1565/78.
116. Tallinna Ringkonnakohtu 20.01.2023. a otsus tsiviilasjas nr 2-19-17627/82.
117. Tallinna Ringkonnakohtu 30.08.2023. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-2954/191.
118. Tallinna Ringkonnakohtu 31.01.2024. a otsus tsiviilasjas nr 2-22-3866/63.
119. Tartu Ringkonnakohtu 10.07.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-12-23474/108.
120. Tartu Ringkonnakohtu 12.04.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-62803/255.

121. Tartu Ringkonnakohtu 26.02.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-17884/102.
122. Tartu Ringkonnakohtu 06.12.2022. a otsus tsiviilasjas nr 2-19-16498/115.
123. Tartu Ringkonnakohtu 14.09.2023. a otsus tsiviilasjas nr 2-21-694/78.
124. Harju Maakohtu 18.09.2015. a otsus tsiviilasjas nr 2-15-3338/37.
125. Harju Maakohtu 31.08.2017. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-55340/48.
126. Harju Maakohtu 14.05.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-18-3761/30.
127. Harju Maakohtu 09.04.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-1255/91.
128. Harju Maakohtu 01.12.2022. a otsus tsiviilasjas nr 2-21-19125/31.
129. Pärnu Maakohtu 12.01.2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-14310/84.
130. Pärnu Maakohtu 22.05.2019. a otsus tsiviilasjas nr 2-17-7405/71.
131. Pärnu Maakohtu 24.05.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-19-13918/69.
132. Tartu Maakohtu 21.07.2020. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-17884/87.
133. Tartu Maakohtu 22.09.2021. a otsus tsiviilasjas nr 2-14-51919/250.

Saksamaa kohtupraktika

134. BGH Urt. v. 10.7.1985 – IVb ZR 37/84, BeckRS 1985, 31072459.